

Ibraniylaroq

«Ibraniylaroq yeziloqan məktup» ••• Hudaning Ooqli pərixtilərdin üstündür

¹ Huda burunki zamanlarda ata-bowilaroq pəyoqəmbərlər arkilik türküm-türküm boyiqə wə nuroqun yollar bilən söz kılqan bolup, □

² muxu ahirkı künlərdə bolsa bizgə Ooqli arkilik səzlidi. U Ooqlini pütkül məwjudatning mirashori kılıp bekətkən, Uning arkilik kainatlarni yaratqan. □ ■ ³ U Hudaning xan-xəripidin parlioqan nur, Uning əyniyitining ipadisidur, U kudrətlik söz-kalami bilən pütkül kainattiki məwjudatni öz ornida turoquzuwatqan bolup, U gunahlarıni tazilax hizmitini ada kılqandın keyin, ərxтики xanu-xəwkət igisinin ong yenida olturdi. □ ■ ⁴ Xuningdək, U pərixtilərdin kəp

□ **1:1 «türküm-türküm boyiqə»** — yaki «nuroqun qetım» yaki «nuroqun ipadilər bilən». □ **1:2 «muxu ahirkı künlərdə bolsa»** — «ahirkı künlər» Injil boyiqə «ahirkı zamanlar», Əysaning dunyaqa kelixi bilən baxlanqan. Muxu yərdə bu ibarə

«muxu künləning ahirida» (yəni, pəyoqəmbərlər insanlaroq söz yətküzgən künləning ahirida) degən səzlər bilən ipadilini. «**Ooqli arkilik**» — grek tilida «Ooqlul arkilik». «**U Ooqlini pütkül məwjudatning mirashori kılıp bekətkən, Uning arkilik kainatlarıni yaratqan**» — muxu yərdə «Ooqli» degən grek ilida pəkət «Ooqlul» bilən ipadilini. ■ **1:2** Yar. 1:3; Zəb. 33:6; Mat. 21:38; Yh. 1:3; Əf. 3:9; Kol. 1:16. □ **1:3 «U gunahlarıni tazilax hizmitini ada kılqandın keyin»** — kəp kona kəqürülmilərdə «U yaloquz əzi gunahlarıni tazilax hizmitini ada kılqandın keyin» deyilidi. ■ **1:3** 2Kor. 4:4; Fil. 2:6; Kol. 1:15.

üstün nam-mərtiwigə miras bolup, ulardin xungə yüksək turdi.□

⁵ Qünki Huda *mukəddəs yazmilarda* pərixtilərnin qaysisiqə: «Sən Mening Oqlumdursən, бүгүн Mən Seni tuqdurdu», wə yənə: «Mən Uningoqa Ata bolimən, Umu Manga Oqul bolidu» degənidi?□ ■

⁶ Uning üstigə, U Özining tunjisini yər yüzigə əwətkəndə, «Barlıq pərixtilər Uningoqa səjdə kılsun» degən.□ ■

⁷ U pərixtilər toqruluk: —
«U pərixtilirini xamallar,

□ **1:4 «U (Oqul) pərixtilərdin kəp üstün nam-mərtiwigə miras bolup, ulardin xungə yüksək turdi»** — təwəndiki 5-ayəttə U aloqan nam-mərtiwining «Oqul» ikənliki kərünidu.

□ **1:5 «Sən Mening Oqlumdursən, бүгүн Mən Seni tuqdurdu»... «Mən Uningoqa Ata bolimən, Umu Manga Oqul bolidu»** — biringi bexarət Əysaning Məriyəmdin atisiz tuquluxini kərsitidu, «Zəb.» 2:7din elinoqan; ikkinqi bexarət «2Sam.» 7:14, «1Tar.» 17:13din elinoqan. ■ **1:5** 2Sam. 7:14; 1Tar. 17:13, 22:10; Zəb. 2:7; Ros. 13:33; Ibr. 5:5.

□ **1:6 «U Özining tunjisini yər yüzigə əwətkəndə...»** — grek tilida muxu yərdiki «tunji» adəttə «tunji tuquloqan bala»ni kərsitidu. Səzning toluq mənisi «Zəb.» 89:27də wə «Kol.» 1:16-17-ayəttə kərülidu; demək, Məsih: (1) pütün aləm iqidə əng yukiri orunda turidu; (2) aləmdin burun boləqan; (3) bəlkim aləmgə ohxax «yaritiloqan» əməs, bəlkı əsli Huda Atisi bilən billə məwjut boləqan. Yənə bir tərəptin, «Hudaning tunjisi» degən səz Məsihdin keyin (wə Uning arkilik) Hudaning kəp baxqa oqul pərzəntliri bolidioqanlıqini kərsitidu (2:10ni kərüng). **«yər yüzigə əwətkəndə»** — grek tilida «yər yüzigə elip baxlıoqanda...». **«Barlıq pərixtilər Uningoqa səjdə kılsun»** — «Qan.» 32:43 wə «Zəb.» 97:7ni kərüng. «Luka» 2:13-14 wə «Zəb.» 132:7-9nimu kərüng. ■ **1:6** Zəb. 97:7; Qan. 32:43; Luka 2:8-14

Hizmatkarlarini ot yalkuni qilidu», degənidi; □ ■
8 lekin Ooqli həkķidə bolsa Uningoqa mundak degən: —

«Sening təhting, i Huda, əbədil'əbədliktur;
Sening padixahlığindiki xahanə hasang
adalətning hasisidur. □ ■

9 Sən həkķaniyətni sөyүp, rəzillikkə nəprətinip
kəlgənsən;

Xunga Huda, yəni Sening Hudaying Seni
həmrəhliringdin üstün kilip xadlik meyi bilən
məsih kildi». □ ■

10 Huda Ooqlioqa yənə mundak degən: —

«Sən, i Rəb, həmmidin burun zeminning ulini
salding,

Asmanlarni bolsa kolliring yasioqandur; □ ■

11 Ular yok bolup ketidu,

□ 1:7 «U pərixtilirini xamallar, hizmatkarlarini ot yalkuni
qilidu» — «Zəb.» 104:4. Grek tilida «xamal» wə «roh» ohxax
bir söz bilən ipadilinidu. ■ 1:7 Zəb. 104:4 □ 1:8

«lekin Ooqli həkķidə bolsa uningoqa mundak degən» —
«Ooqli» grek tilida «Ooqul». «Sening təhting, i Huda...» —
oqurməngə xu enikķi, bu sözlər Padixahning Əzigə eytilidu.

■ 1:8 Zəb. 45:6 □ 1:9 «... Sən həkķaniyətni sөyүp,
rəzillikkə nəprətinip kəlgənsən; xunga Huda, yəni Sening
Hudaying Seni həmrəhliringdin üstün kilip xadlik meyi
bilən məsih kildi» — (8-9-ayət) «Zəb.» 45:6-7. «Məsih kilix»
yaki «məsihlimək» toqruluk «Zəbur» 2-küydiki izahətlarni wə
«Təbirlər»ni kərüng. ■ 1:9 Zəb. 45:6, 7 □ 1:10 «Sən, i

Rəb, həmmidin burun zeminning ulini salding, asmanlarni
bolsa kolliring yasioqandur...» — Huda bu ayəttə Öz Ooqlini
«Rəb» dəp, Uning Əzi bilən bir ikənlikini, Yaratquqimu ikənlikini
kərsitidu. «Kol.» 1:15-17-ayətlərgə qaralsun. ■ 1:10 Zəb.
102:25-27

Lekin Sən mænggü turisən;
 Ularning həmmisi kiyimdək konirap ketidu;■
 12 Sən ularni ton kəbi yögəp qoyisən,
 Xunda ular kiyim-keqək yənggüxləngəndək
 yənggüxlinidu.
 Birak Sən mænggü özgərmigüqidursən,
 Yilliringning tamami yoktur».□ ■

13 Yənə, U qaysibir pərixtigə: —
 «Mən Sening düxmənliringni təhtipəring
 kilmioquqə,
 Mening ong yenimda olturisən» — degənidi?□ ■
 14 Xundak ikən, pərixtilərnin həmmisi pəkət
 nijatka miraslik kildioqanlar üqün hizmət
 kilixka *Huda tərpidin* əwətilgən hizmətqi
 rohlar əməsmu?□

2

■ 1:11 Yəx. 51:6; 2Pet. 3:7,10. □ 1:12 «...
 Sən ularni ton kəbi yögəp qoyisən, xunda ular kiyim-keqək yənggüxləngəndək yənggüxlinidu. Birak Sən mænggü özgərmigüqidursən, yilliringning tamami yoktur» — (10-12-ayət) «Zəb.» 102:25-27. Huda yənə Öz Ooqlining mænggülük Hudalik təbiitini kərsitidu. ■ 1:12 Zəb. 102:25-27 □ 1:13 «Mən Sening düxmənliringni təhtipəring kilmioquqə, Mening ong yenimda olturisən» — «Zəb.» 110:2. ■ 1:13 Zəb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; Əf. 1:20; Ibr. 10:12. □ 1:14 «Xundak ikən, pərixtilərnin həmmisi pəkət nijatka miraslik kildioqanlar üqün hizmət kilixka (*Huda tərpidin*) əwətilgən hizmətqi rohlar əməsmu?» — demisəkmü 1-bab, 4-14-ayətlərnin məksiti, Ooqluning həmmə pərixtilərdin kəp üstünlükini kərsitix üqündur.

Nijatka səl qarimaslik

¹ Bu səwəbtin, allıkandak yol bilən *həkiqiy yoldin* teyilip kətməslikimiz üqün, angliqan həkiqətlərgə tehimu etibar kılıximiz lazim.

² Qünki pərixtilər arkilik yətküzülgən söz-kalamning turaklık ikənliki ispatlanıqan həmdə uningğa hər bir boysunmaslık wə itaətsizlik kılıx tegixlik jazıqğa tartilidiqan yərdə, □ ■

³ xunqə uluq kütquzux-nijatka etibar bərmisək, biz kandaqmı *jazadin* keqip kutulalaymız?! Qünki bu nijatning həwiri dəsleptə Rəb arkilik ukturuloqan, həm uning həklikini biwasitə angliqanlarmı bizgə təstikliqan; ■ ⁴ uning üstigə Huda bexarətlik alamətlər, karamətlər wə hər hil kudrətlik məjizilər arkilik, xundakla Öz iradisi boyıqə Muxəddəs Rohning ata kılıqan iltipatliri bilən täng buningğa guwahlık bərgən. ■

Insanlarni xan-xərəp yolioğa baxliouqi Nijatkar — «Zəbur» 8-küy toqruluk

⁵ Biz dəwatkan kəlgüsi dunyani Huda pərixtilərnıng baxkuruxioğa ötküzüp bərgini yok; ⁶ bəlki bu həktə *muxəddəs yazmilarning* bir yeridə birəylən mundak guwahlık bərgəndur:

«*I Huda, insan degən nemidi,
Sən uni seqinidikənsən?
Adəm balisi nemidi,*

□ **2:2 «pərixtilər arkilik yətküzülgən söz-kalam»** — Musa pəyoqəmbərgə yətküzülgən Təwrat qanunini kərsitidu. ■ **2:2** Yar. 19:17,26; Kan. 27:26; Ros. 7:53; Gal. 3:19. ■ **2:3** Mat. 4:17; Mar. 1:14; Ibr. 12:25. ■ **2:4** Mar. 16:20; Ros. 14:3; 19:11.

Sən uning yenioq kelip yoklaydikənsən?■

⁷ Qünki Sən uning ornini pərixtilərninɡkidin azoqinə təwən bekitkənsən, Sən uningqə xan-xərəp wə xəhrətlərnəni taj kəlip kiydürdüngsən;

Uni qolung yasioqanlarnəni idarə kəlixkə tiklid-ing;□ ■

⁸ Sən barlik məwjudatlarnəni uning puti astida boysunduroqənsən».

Əmdi «barlik məwjudatlarnəni uning puti astida boysunduroqənsən» deɡini, heqkəndək nərsə uningqə boysunmaslikkə kəldurulmioqan, deɡənliktur.

Birək, həzirqə məwjudatlarnəni həmmisininglə uningqə boysunqanlikəni tehi kərməywətimiz.■ ⁹ Ləkin biz üqün pərixtilərdin «azoqinə wəkit təwən kəlioqan», əlüm azablrini tartkənlikə üqün həzir xan-xərəp wə hərmət taji kiydürülgən Əysəni kərgüqi bolduk; qünki U Hudaning mehir-xəpkəti bilən həmməylən üqün əlümning təmini tetidi.■

¹⁰ Qünki pütkül məwjudatlar Əzi üqünmu həm Əzi arkəlikmu məwjut bolup turuwatkən Hudəqə nisbətən, nuroqun oqullarnəni xan-xərəpkə bəxlioqanda, ularning niyatining yol bəxlioquqisini azab-oqubətlər arkəlik kəmalətkə

■ 2:6 Zəb. 8:4 □ 2:7 «Sən uning ornini pərixtilərninɡkidin azoqinə təwən bekitkənsən,...» — yəki «Sən uning ornini pərixtilərninɡkidin azrak wəkitlə təwən bekitkənsən,...». «uni qolung yasioqanlarnəni idarə kəlixkə tiklid-ing» — bəzi kəna kəqürmilərdə muxu səzlər tēpilməydu.

■ 2:7 Zəb. 8:5-6 ■ 2:8 Zəb. 8:8; Mat. 28:18; 1Kor. 15:27; Əf. 1:22. ■ 2:9 Zəb. 8:5; Ros. 2:33; Fil. 2:7, 8.

yətküzüxkə layik kəldi.□

11 Qünki pak-mukəddəs Kiloquqi bilən pak-mukəddəs kilinoqanlarning həmmisi dərwəkə ohxax Birsidin kəlgəndur; xuning bilən U ularni «kerindax» deyixtin nomus kilmaydu.

□ ■ 12 Huddi U *Hudaqə* (mukəddəs yazmilarda *yeziloqandək*):

«Namingni kerindaxliriməqə jakarlaymən, Jamaət iqidə Seni nahxilarda küyləymən» degən.□ ■

13 U yənə: «Mən sanga tayinimən» wə «Karanglar, mana Mən bu yərdə Huda Manga

□ 2:10 «**Hudaqə nisbətən, nuroqun oqullarni xan-xərəpkə baxlioqanda...**» — Injilda «Hudaning oqul pərzəntliri» daim ər həm kız-ayal etikədqilarni öz iqigə alidu. «**Qünki pütkül məwjudatlar Əzi üqünmu həm Əzi arkilikmu məwjut bolup turuwatқан Hudaqə nisbətən, nuroqun oqullarni xan-xərəpkə baxlioqanda, ularning nijatining yol baxlioquqisini azab-oqubətlər arkilik kamalətkə yətküzüxkə layik kəldi**» — bu muhim wə sirlik ayət toqruluk «koxumqə söz»imizdə yənə tohtilimiz. □ 2:11 «**Qünki pak-mukəddəs Kiloquqi bilən pak-mukəddəs kilinoqanlarning həmmisi dərwəkə ohxax Birsidin kəlgəndur; xuning bilən U ularni «kerindax» deyixtin nomus kilmaydu**» — muxu ayəttiki «pak kiloquqi» Əysa Məsihni, «pak kilinoqanlar» U kutquzoqanlarni, «Birsidin kəlgən» Huda'Atidin kəlgənni kərsitidu, əlwəttə. Əysa Məsih Əzi kutquzoqanlarni «kerindaxlirim» dəp ataydu. ■ 2:11 Ros. 17:26. □ 2:12 «**Namingni kerindaxliriməqə jakarlaymən, jamaət iqidə seni nahxilarda küyləymən**» — «Zəb.» 22:22 («Zəb.» 18:49, 40:9nimu kərüng). ■ 2:12 Zəb. 22:22; 18:49, 40:9

ata kiloŋan pərzəntlər bilən billə» degən. □ ■

¹⁴ Pərzəntlər bolsa ət bilən kəndin tənlik boləqəqə, Ooqlumu *xu pərzəntlərningkigə* ohxaxla ət wə kəndin tənlik boldi. Bundəq kilixtiki məxsət, U ölüm arkilik ölüm həkukini tutkən İblisning küqini bikar kiliq, □ ■ ¹⁵ ɵmür boyi ölüm kɵrkɵnqidin kullukqə tutuloqanlarning hɵmmisini azadlikqə qikirix ɵqɵn idi. ■

16 Qünki U dər wəkə pərixtilərgə əməs, bəlki İbrahımning əwladlırioğa tutixidu; □ 17 Xuning üqün, U Hudağa ait ixlarda rəhimdil wə sadıq bax kaħin boluxi üqün, həlkning gunahlırining kəqürüm qurbanlıqini berəlixı üqün, U hər jəhəttin kərındaxlırioğa ohxax kılınixı kərək idi. ■ 18 Qünki Əzi sinaklarnı Əz bexidin kəqürüp,

■ **2:13 «Mən sanga tayinimən» ... «Kəranglar, mana Mən bu yərdə Huda Manga ata kəloqan pərzəntlər bilən billə»** — Təwrat, «Yəx.» 8:17-18. «U» — Məsihni kərsitidu. U Yəxaya pəyoqəmbər arkilik ixtin aldın'ala bexarət bərgən. ■ **2:13 Yəx. 8:17,18.** □ **2:14 «... U əlüm arkilik əlüm həkukini tutqan İblisning küqini bikar kəlip...»** — «əlüm həkukini tutqan İblis» — gərqə Xəytan insanlarni biwasitə həlak kəlalmisimu, birək insanlarni gunah kəlixkə azdurux arkilik mənggölük əlümgə elip baridu. Azduruxning aqiwiti gunah, gunahning aqiwiti bolsa mənggölük əlümdur. ■ **2:14 Yəx. 25:8; Həx. 13:14; Yh. 1:14; 1Kor. 15:54; Fil. 2:7; 2Tim. 1:10.** ■ **2:15 Rim. 8:15.** □ **2:16 «Qünki U dərəkə pərixtilərgə əməs, bəlki İbrahəmining əwladliriqə tutixidu»** — Təwrat «Yəx.» 41:7-9ni kəring. «İbrahəmining əwladliriqə tutixidu» — grek tilida bu səz (1) Məsihning (İbrahəmqə ohxax, etikəd kəloqan) insanlarni yərdəm kəli bilən tutup kətkuzidioqanlıqı; (2) bularni kətkuzux üqün Məsihning ular bilən ziq munasiwəttə bolup, Əzimu «ət wə kəndin boləqan bir tən»də boluxini kərsitidu. ■ **2:17 Fil. 2:7; İbr. 4:15.**

azab-okubət qəkkən boləaqqa, U sinaklarğa duq kəlgənlərgimu yardım berələydu.■

3

Ooqul Musa pəyoğəmbərdin üstün

¹ Xundak ikən, əy mukəddəs kərindaxlar, ərxtin boləqan qakirikğa ortaq nesip boləqanlar, özimiz etirap kələqan Rosul wə Bax Qahin, yəni Əysaqqa kəngül qoyup karanglar.■ ² Huddi Musa *pəyoğəmbər* Hudaning pütün ailisidə hizmət kələqanda Hudaqqa sadik boləqandək, umu özini təyinləp hizmətkə Qoyuquqqa sadik boldi.□ ■ ³ Ləkin əyni bərpa kələquqi əzi bərpa kələqan əydinmu artuq xəhrətkə sazawər boləqinidək, Umu Musadin artuq xan-xərəpkə layiktur. ⁴ Qünki həmmə əyning bərpa kələquqisi bardur; ləkin pütün məwjudatning bərpa kələquqisi bolsa Hudadur.■ ⁵ Musa bolsa hizmətkar salahiyyiti bilən Hudaning pütün ailisidə sadiklik bilən keyinki axkariliniqan

■ **2:18** Ibr. 4:15,16. ■ **3:1** Ibr. 4:14; 6:20; 8:1; 9:11.

□ **3:2** «Musa pəyoğəmbər Hudaning pütün ailisidə hizmət kələqanda Hudaqqa sadik boləqandək...» — «Hudaning... ailisi» sözmusəz təjimişi «Hudaning ... əyi» bolup, Musa pəyoğəmbər zamanida bu söz arkilik Israil həlki kəzdə tutuluqanidi. Əysa kəlgəndin keyin pütün etiqadqılar jamaiti kəzdə tutulidiqan boləqan. ■ **3:2** Qəl. 12:7. ■ **3:4** 2Kor. 5:17,18; Əf. 2:10.

ixlarğa guwahlık berix hizmitini kılğan. □ ■

⁶ Lekin Məsih bolsa Hudaning ailisigə Oqul salahiyiti bilən həküm süridu; wə əgər biz jasaritimiz wə ümidimizdin bolğan iptiharlıqnı ahirqıqə qing tutsaq, dər wəxə Hudaning axu ailisigə təwə bolğan bolimiz. ■

Zəbur, 95-küy — Etikadsızlıq həşkiddə agahlandurux

⁷ Xunga, mukəddəs yazmilarda Mukəddəs Rohning deginidək,

Bügün, əgər silər Hudaning awazini anglisanglar, ■

⁸ Əyni qaqlarda Uni qəzəpləndürüp, qəlbayawanda Uni sinioğan künidikidək, Yürikinglarnı kəttik kilmanglar! ■

⁹ Mana xu yərdə ata-bowiliringlar Meni sinidi, ispatlıdı həm Mening kılğanlırimni kırık yıl kərüp kəlgənidi.

¹⁰ Mən xu dəwrdin bızır bolup: —

«Bular kənglidə daim adaxqanlar, Mening yollirimni həq bilip yətmigən.

¹¹ Xunga Mən qəzəplinip kəsəm iqip: —

□ **3:5** «Musa bolsa hizmətkar salahiyiti bilən Hudaning pütün ailisidə sadıqlıq bilən keyinki axkarilindioğan ixlarğa guwahlık berix hizmitini kılğan» — Musa pəyoqəmbərnıng (Hudaning ailisi iqidə bolğan) hizmiti kəp jəhətlərdə Məsih arkılık bolidioğan nijatni aldın'ala kərsitixni öz iqiğə aloğan. «Qəl.» 12:7ni kərüng. ■ **3:5** Qan. 18:15,18.

■ **3:6** Rim. 5:2; 1Kor. 3:16; 6:19; 2Kor. 6:16; 1Pet. 2:5. ■ **3:7**

Zəb. 95:7; İbr. 4:7. ■ **3:8** Mis. 17:2.

«Ular Mening aramlikimōqa kət'iy kirməydu» dedim». □ ■

¹² Əmdi qerindaxlar, heqkaysinglarda yaman niyətlilik və etikadsiz kəlb bolmisun, xundakla uning mēnggü hayat Hudadin yüz ərüməslikigə kəngül bəlūnglar; ¹³ pəkət «bügün»la bolidikən, heqkaysinglar gunahning azduruxliri bilən kənglūnglarning kattiklaxmasliki üqün hər küni bir-biringlarni jekilənglar. □

¹⁴ Dəsləptiki hatirjəmlikimizni ahirəqiqə qing tutsakla, dərwəkə Məsiḥ bilən xerik boləqan bolimiz.

¹⁵ Yukirida eytiləninidək: —

«Bügün, əgər silər *Hudaning* awazini anglisanglar,

Əyni qaoqlarda *Uni* qəzəpləndürgən künidikidək,
Yürikinglarni kattik kilmanglar!» ■

¹⁶ (Əmdi Uning awazini anglap turup,

□ **3:11 «Xunga Mən qəzəplinip qəsəm iqip: — «Ular Mening aramlikimōqa kət'iy kirməydu» dedim» — «Zəb.» 95:7-11.** «Mening aramlikim» — birinqidin Huda Israillaroqa wədə bərgən Qanaan (Pələstin) zeminini kərsitidu. Misirdin qikip qəl-bayawanda kirik yil sərsan bolup yürəgən bir əwlad Israillar itaətsizlik kılıp u zeminə qirmigən. Ikkinqidin, xundakla əng muḥimi, «aramlik» bolsa, pəkət zeminni əməs, bəlki Hudaning panahi, yetəkqilici həm xəpkiti astida yaxaxni öz iqigə alidu (4-babnimu kərūng). ■ **3:11** Qəl. 14:21-23; Qan. 1:34; Zəb. 95:7-11. □ **3:13 «pəkət «bügün»la bolidikən, heqkaysinglar gunahning azduruxliri bilən kənglūnglarning kattiklaxmasliki üqün hər küni bir-biringlarni jekilənglar»** — bu ayəttiki «bügün» yukirida nəkil kəltürəlgən «Zəbur» 95-küydiki səz, əlwəttə. ■ **3:15** Ibr. 3:7.

Uni oʻzəzəpləndürgənlər kimlər idi? Musa pəyoʻəmbərnəng yetəkqilikidə Misirdin *kutulup* qikqan axu *Israillarning* həmmisi əməsmu? ¹⁷ U kırık yıl kimlərgə oʻzəzəpləndi? Yənıla xu gunah otküzüp, yikilip jəsətliri qəldə kəloqanlaroqə əməsmu? □ ■ ¹⁸ Xundakla U kimlərgə Öz aramlıkiqə kət'iy kirməysilər dəp kəsəm kildi? Əzigə itaət kilmioqanlarni əməsmu? ■ ¹⁹ Xunga bulardin kərüwalalaymizki, ularning *aramlikqə* kirməsliki etiqadsizliki tüpəylidin idi).

4

Hudaning aramlıki həkqidiki wadə

¹ Əmdi Uning aramlıkiqə kirip bəhrimən bolux toqrisidiki wədisi *bizgə* qalduruləqəndin keyin, aranglardiki birərsiningmu uning nesiwisidin qüxüp kəlixidin kərkunqta ehtiyat kılayli. ² Qünki hux həwər huddi *qəldiki* *Israillaroqə* anglitiləqəndək bizlərgimu anglitildi. Lekin ularning angliqanliri etiqad bilən yuqurulmioqanlıqtin, səz-kalamning ularoqə həqkəndək paydisi bolmioqanıdi. □ ³ Qünki bu

□ **3:17** «U kırık yıl kimlərgə oʻzəzəpləndi? Yənıla xu gunah otküzüp, yikilip jəsətliri qəldə kəloqanlaroqə əməsmu?» — «Qəl.» 14:29, 32ni kərüng. ■ **3:17** Qəl. 14:36; Zəb. 106:26; 1Kor. 10:10; Yəh. 5. ■ **3:18** Kan. 1:34.

□ **4:2** «Qünki hux həwər huddi *qəldiki* *Israillaroqə* angli-tiləqəndək bizlərgimu anglitildi» — «qəldiki *Israillaroqə*» grek tilida «ularoqə» deyilidu. Bu ayəttiki «hux həwər» Hudaning aramlıqini alahidə kəzdə tutidu.

aramlikka kirgənlər bolsa — etikad kılqan bizlərmiz. Huddi Hudaning eytkinidək:
 «Xunga mən qəzəplinip kəsəm iqip: —
 «Ular Mening aramlıqımoqa kət'iy kirməydu —
 degən».

Hudaning əməlliri bolsa dunya apiridə bolqandıla həmmisi tamamlanqanidi;■
 4 qünki yaritilixning yəttinqi küni həkqədə mükəddəs yazmilarning bir yeridə mundak deyilgən: «Yəttinqi küni kəlgəndə, Huda həmmə əməlliridin aram aldi».□ ■ 5 Yənə kelip yukirida eytilqandək Huda: «Ular Mening aramlıqımoqa kət'iy kirməydu» degənidi.□ ■
 6 Buningdin kərünərlikki, Hudaning aramlıqımoqa kirəlydiqanlar bar, əmma uning toqrisidiki hux həwərnı awwal angliqanlar itaətsizlik kılqanliki üqün, uningmoqa kirəlmidi.□ 7 Xuning üqün, Huda ənə xu *aramlik toqrisida* uzak wakittin keyinki məlum bir künni «bügün» dəp bekitip, Dawut *pəyoqəmbər* arkilıq yənə xundak eytkən: —

■ 4:3 Zəb. 95:11 □ 4:4 «Yəttinqi küni kəlgəndə, Huda həmmə əməlliridin aram aldi» — «Yar.» 2:2. ■ 4:4 Yar. 2:2; Mis. 20:11; 31:17. □ 4:5 «Yənə kelip yukirida eytilqandək Huda: «Ular Mening aramlıqımoqa kət'iy kirməydu» degənidi» — muəllip, gərqə qəldə kəzgən Israillar itaətsizliki tüpəylidin «Hudaning aramlıqımoqa kirmigən bolsimu, kirix yoli tehiqə oquq ikənlikini kərsitidu. ■ 4:5 Zəb. 95:11 □ 4:6 «uning toqrisidiki hux həwərnı awwal angliqanlar» — demək, Hudaning aramlıki toqruluk hux həwər angliqanlar; qəl-bayawanda kezip yürgən Israillarnı kərsitidu.

«Bügün uning awazini anglisanglar,
Yürikinglarni qattik qilmanglar!»■

⁸ Əgər Yəxua *pəyoqəmbər Israillarni* aramlıqqa kirgüzgən bolsa idi, Huda keyin yənə bir *aramlik* küni toqruluk demigən bolatti.□ ⁹ Kiskisi, xabat künidiki bir aramlıq Hudaning həlkini kütməktə.□

¹⁰ Qünki Hudaning aramlıqıqə kirgüqilər huddi Huda «Əz əməl-ixliridin aram aloqan»dək, əzlirining ixliridin aram alidu. □ ¹¹ Xunga heqkaysimizning ənə xu *Israillardək* itaətsizlik qiloqan həlitudə yikilip qüxməsliki üqün, hərberimiz bu aramlıqqa kirixkə intiləyli.

¹² Qünki Hudaning söz-kalami janlıktur wə küqkə igidur, hətta jan bilən rohni, yilik bilən boqumlarni bir-biridin ayriwetəligüdək dərijidə, hərəkəndə qox bislik qiliqtin ittiktur, qəlbdeki oy-pikir wə arzu-niyətlərnin üstidin həküm qıqaroquqidur. ■ ¹³ Uning aldida

■ **4:7** Zəb. 95:7-8; Ibr. 3:7. □ **4:8** «**Əgər Yəxua pəyoqəmbər Israillarni aramlıqqa kirgüzgən bolsa idi, Huda keyin yənə bir aramlıq küni toqruluk demigən bolatti**» — Yəxua pəyoqəmbər Musa pəyoqəmbərnin izbasari bolup, u Israil həlkini Huda wədə bərgən zeminoqə baxlap baroqan. «Qan.» 3:20, 25:19, «Yəxua» 1:15nimu kərüng. □ **4:9** «**Kiskisi, xabat künidiki bir aramlıq Hudaning həlkini kütməktə**» — «xabat küni» yəttinqi küni, yəni Huda aram aloqan küni wə Əz Yəhədiy həlqigə bekitkən «dəm elix küni» idi. □ **4:10** «**Qünki Hudaning aramlıqıqə kirgüqilər huddi Huda «Əz əməl-ixliridin aram aloqan»dək, əzlirining ixliridin aram alidu**» — bu intayin muhim ayət üstidə həm «Hudaning aramlıqı» toqruluk «qoxumqə söz»imizdə tohtilimiz. ■ **4:12** Top. 12:11; Yəx. 49:2; Əf. 6:17.

heqkandak məwjudat ʔayip əməstur; bəlki bizdin hesab Aloʻuqining kəzliri aldidida həmmə ix oʻquk-axkaridur.■

Bax kahənimiz Əysa Məsih

14 Xundak bolqanikən, xundakla ər-x-
asmanlardin ətüp qıkkən uluq Bax Kahinimiz,
yəni Hudaning Oqlı Əysa bolqanikən, biz
etirap kiləjan etikadimizda qing turayli. ■

15 Qünkü bizgə təyinlängən bax kahinimiz
ajizliklirimizə həsdaxlik kilmioquqi əməs,
bəlkı bizgə ohxax hərhil azdurux-sınaklarə
duq kəlgən, ləkin gunah sadır kilip
bakmioquqidur. ■ 16 Xunga yurikimiz tok həlda
rəhim-xəpkətkə erixix wə yardəmgə ehtiyajlik
waktimizdə xapaət tepix üqün mehir-xəpkət
ayan kilinoquqi təhtkə yekinlixayli. □ ■

5

1 Hər kətimlik bax kahin insanlar arisidin tallinip, həlkə wəkalitən Hudaqa hizmət kilixka, yəni həlkning atiqan hədiyələrini wə gunahlar üqün kiloan qurbanliklərini Hudaqa sunuxka təyinlinidu. 2 Uning hərtərəpləp

■ 4:13 Zəb. 33:13-15 ■ 4:14 İbr. 3:1; 6:20; 8:1; 9:11.

■ **4:15** Yəx. 53:9; 2Kor. 5:21; Fil. 2:7; İbr. 2:18; 1Pet. 2:22; 1Yuhə. 3:5. □ **4:16** «yardəmqə ehtiyajlik

waktimizda xapaət tepix üqün...» — grek tilida «yardəm» «adəmning (kutkuzöpin! degən) nidasioğa yügürüx» degən ukumni bildüridu. **«mehir-xəpkət ayan kılinoquqi təht»** — Hudaning təhti, əlwəttə. ■ **4:16** Rim. 3:25.

ajizlikliri bolıraqqa, bilimsizler wə yoldin qətnigənlərgə mulayimlik bilən muamilə kılalaydu. ³ Xu ajizlikı üqün u həlkning gunahliri hesabıqə kurbanlıq sunoqandək, öz gunahliri üqünmu kurbanlıq sunuxqa toqra kelidu.■ ⁴ Heqbir kixi bu xərəplik mərtiwini əzlükidin almaydu, pəkət Hərunoqa ohxax, Huda tərıpıdın qakırılóandıla uni alidu.□ ■ ⁵ Huddi xuningdək Məsihmı bax kahın mərtiwisigə Özini uluqlap əzlükidin erixkən əməs, bəlki Uni *uluqlıoıuqi Huda* Əzi idi; U Uningoqa: —

«Sən Mening Oqlumdursən, bugün Mən Seni tuqdurdu» degən.□ ■

⁶ U *mukəddəs yazmılarning* yənə bir yeridə Uningoqa: —

«Sən əbədil'əbədgiqə Məlkizədəkning tipidiki bir kahındursən» degən.□ ■

⁷ *Məsih* yər yüzidiki künlərdə, Özini ölumdin

■ 5:3 Law. 9:7; 16:6; İbr. 7:26. □ 5:4 «Heqbir kixi bu xərəplik mərtiwini əzlükidin almaydu, pəkət Hərunoqa ohxax, Huda tərıpıdın qakırılóandıla uni alidu» — «Mis.» 28:1də hatiriləngəndək, Huda Musa pəyoqəmbərgə akisi Hərunni İsrailarning tunji bax kahını kılıp təyinləx həqqidə əmr bərgən. Hərun Lawiy kəbilisidin idi. ■ 5:4 Mis. 28:1; 1Tar. 23:13; 2Tar. 26:16. □ 5:5 «Sən Mening Oqlumdursən, bugün Mən Seni tuqdurdu» — «Zəb.» 2:7. ■ 5:5 Zəb. 2:7; Ros. 13:33; İbr. 1:5. □ 5:6 «Məlkizədəkning tipidiki bir kahın...» — «Məlkizədək» toqrulıq 7-bab 1-2-ayətlərgə qaralsun. Məlkizədək əzi «Yar.» 14-babta kərünüdu. «Sən əbədil'əbədgiqə Məlkizədəkning tipidiki bir kahındursən» — «Zəb.» 110:4. ■ 5:6 Zəb. 110:4; İbr. 7:17.

kutkuzuwelixka qadir Boloquqioğa kattik nidalar wə kəz yaxliri bilən dua-tilawətlər wə yilnixlarni kətürdi. Uning ihlasmənlikidin dualiri ijabət qilindi. □ ■ 8 Gərqə U *Hudaning* Ooqli bolsimu, azab qekixliri arkilik itaətmən boluxni egəndi. ■ 9 U mana muxundak mukəmməl kilinoğan boloqaqqa, barlik Özigə itaət kiloquqilarğa mənggülük nijatni barlikka kəltürgüqi bolup, □ 10 Huda tərpidin «Məlkizədəkning kahinlik tüzümi tərtpidə bax kahin» dəp jakarlandi. □

Etikadtin yanmaslikğa agahlandurux

11 Bu ix tooqruluk eytidioğan nuroqun sölirimiz bar, lekin kulakliringlar pang bolup kətkəqkə, bularni silərgə enik qüxəndürüx təs. □ 12 Qünki silər alliburun təlim bərgüqi boluxka tegixlik bolğan qaoqdimu, əməliyəttə silər yənila Hudaning söz-kalamining asasiy həkikətlirining nemə ikənlikini baxkılarning yengiwxatin egitixigə mohtajsilər; silərgə yirik yeməklik əməs, bəlki yənila süt kerəktur. ■

□ 5:7 «Məsih yər yüzidiki künlərdə...» — grek tilida «Məsih əttə turoğan künlərdə...» bilən bildürüliidu. ■ 5:7 Mat. 26:39; 27:46,50; Yh. 17:1. ■ 5:8 Fil. 2:6.

□ 5:9 «mənggülük nijatni barlikka kəltürgüqi bolup,...» — «barlikka kəltürgüqi» degən ibarə grek tilida «yol baxlioquqi» həm «ul saloquqi» degən yənə ikki məninimu təng bildüridu.

□ 5:10 «U (Məsih)... Huda tərpidin «Məlkizədəkning kahinlik tüzümi tərtpidə bax kahin» dəp jakarlandi» — 7-bab -1-2-ayətlərgə qaralsun. Məlkizədək əzi «Yar.» 14-babta kərüniidu. □ 5:11 «bu ix tooqruluk,...» — yaki «U tooqruluk...» (yəni, Məsih həktə...). ■ 5:12 1Kor. 3:1, 2, 3.

¹³ Qünki pəkət sūt bilənla ozuklinidioqlarning bowaqtin pərki yoktur, ular həqqaniyyət kalamioqə pixxik bolmioqan oqoridur, halas.

¹⁴ Biraq yeməklilik bolsa yetilgənlər, yəni öz ang-zehinlirini yahxi-yamanni pərək etixkə yetildurgənlər üqündur.

6

(Dawami)

¹⁻² Xuning üqün, Məsih toqrisidiki dəslepki asasiy təlimdə tohtap qalmaq, — yəni kaytidin «ölük ixlar»din towa kilix wə Hudaoqə etiqad baqlax, qəmüldürülüxlər, «kol təgküzüx», ölgənlərnin tirildürülüxi wə mənggülük həküm-soraq toqrisidiki təlimlərdin ul salayli döp olturmay, mukəmməllikkə qarap mangayli. □ ³ Huda halioqanikən, biz xundak kilimiz. □ ■ ⁴⁻⁶ Qünki əslidə yorutulup, ərxteki iltipattin tetioqan, Mukəddəs Rohtin nesip

□ **6:1-2 «ölük ixlar»din towa kilix** — «ölük ixlar» bolsa Hudaning nijatioqə tayanmay kiloqan barliq ixlar; muxu yərdə muəllip xühşisizki kəp «diniy paaliyətlər»ni «ölük ixlar, halas» deməkcı. **«ölük ixlar»din towa kilix wə Hudaoqə etiqad baqlax, qəmüldürülüxlər, «kol təgküzüx», ölgənlərnin tirildürülüxi wə mənggülük həküm-soraq toqrisidiki təlimlər...** — bu altə «asasiy təlim»ni xərhləx üqün, birqanqə ixlar üstidə tohtiliximizə toqra kelidu, «qoxumqə söz»imizdə bu həqtə tohtilimiz. □ **6:3 «Huda halioqanikən, biz xundak kilimiz»** — «Huda halioqanikən» degənlilik grek tilidə «Əgər Huda halisa — wə u dərwekə xundak halaydu» döp bildüridu.

■ **6:3** Ros. 18:21; 1Kor. 4:19; Yaq. 4:15.

boloqan, Hudaning söz-kalamining yahxilikini ham kəlgüsi zamanda ayan kilinidoqan kudrətlərnı hes kilip bakkanlar əgər yoldin qətnigən bolsa, ularnı kaytidin towa kildurux hərgiz mumkin əməs. Qünki ular öz-əzigə kilip Hudaning Oqlını kaytidin krestləp rəswa kilmakta. □ ■

⁷ Qünki kəp kətimlap öz üstigə yaoqan yamoqur süyini iqqən, əzidə terioquqilaroqə mənəpətlık ziraətlərnı əstürüp bərgən yər bolsa Hudadin bərikət almakta. ⁸ Birək tikən wə kəmoqək əstürgən bolsa, u ərziməs bolup, lənətkə yəkin bolup, akiwiti kəydürülüxtin ibarət bolidu.

⁹ Lekin əy səyümlüklirim, gərqə yukiriki ixlarnı tiloqə aloqan bolsakmu, silərdə buningdinmu əwzəl iqlar, xundakla nijatlikning elip baridoqan ixliri bar dəp kayil bolduk. ¹⁰ Qünki Huda kıloqan əməlliringlarnı wə Uning mukəddəs bəndilirigə kıloqan wə həzirmu kiliwatkan hizmitinglar arkilik Uning nami üqün kərsətkən mehir-muhəbbitinglarnı untup qalidoqan adalətsizlərdin əməs. ■

¹¹ Əmma silərnıng ümidinglarning toluk jəzm-hatirjəmlık bilən boluxi üqün, hərbinglarning

□ **6:4-6 «əgər yoldin qətnigən bolsa, ularnı kaytidin towa kildurux hərgiz mumkin əməs. Qünki ular öz-əzigə kilip Hudaning Oqlını kaytidin krestləp rəswa kilmakta»** — baxka birhil tərjimisi: «... ular əgər yoldin qətnəp, əzliri üqün Hudaning Oqlını kaytidin krestləp, xundakla Uni rəswa kiliwatkan bolsa, muxularnı kaytidin towa kildurux hərgiz mumkin əməs». Bu muhim ayət toqruluk «koxumqə söz»imizni kəring. ■ **6:4-6** Mat. 12:31; İbr. 10:26; 1Yuha. 5:16. ■ **6:10** Pənd. 14:31; Mat. 10:42; 25:40; Mar. 9:41; Yh. 13:20.

ahiroqigə xundak oqəyrət kilixinglaroqə
intizarmiz; ¹² xundakla sərəlmilərdin
bolmay, bəlki etikad wə səwrqanlik arkilik
Hudaning wədilirigə warislik kıloqanlarni ülgə
kılidoqanlardin boləqaysilər.

*Hudaning İbrahimoqə kıləqan wədiliri jəzmən
əməlgə axidu*

¹³ Qünki Huda İbrahimoqə wədə kıləqanda,
Əzidin üstün turidioqan heqkim bolmioqəqqa,
Əzi bilən kəsəm kılip: ¹⁴ «Sanga qokum bəht ata
kılimən, seni qokum kəpəytip berimən» — dedi.

□ ■ ¹⁵ Xuning bilən, *İbrahim* uzun wəqit səwr-
takət bilən kütüp, Hudaning wədisigə erixti.

¹⁶ Qünki insanlar əzliridin üstün turidioqan
birini tiləqə elip kəsəm kılidu; ularning arisida
kəsəm ispat-təstik hesablinip, hər hil talax-
tartixlaroqə hatimə beridu. ■ ¹⁷ Xuningdək
Huda, Əz wədisigə warislik kıləqanlaroqə Əz
nixan-məqsitining əzgərməydiyənlikini tehimu
oqukrak bildürük üqün, kəsəm kılip wədə
bərdi. ¹⁸ Xuning bilən kət'iy əzgərməs ikki
ix arkilik, kəz aldimizda qoyuloqan ümidni
qing tutux üqün *halakəttin* əzimizni qaqurup

□ **6:14** «Sanga qokum bəht ata kılimən, seni qokum
kəpəytip berimən» — okurmənlərgə ayanki, ibraniy tilida
bu hil kəsəm iqx mundaq xəkildə idi: «Seni bərikətləp
bərikətləymən, seni kəpəytip kəpəytimən». Bu xəkildə kəsəm
iqküqi öz-əzi bilən kəsəm kıləqan dəp hesablinatti. Bu
wədə-kəsəm İbrahim İshakni qurbangah üstigə qoyqəndin
keyin berilən («Yar.» 22:17də hatirilini). ■ **6:14** Yar. 12:3;
17:4; 22:16-17; Zəb. 105:8-9; Luka 1:73. ■ **6:16** Mis. 22:11.

uni baxpanah qilogan bizlar küqlük rioqbat-ilhamoqa erixeləymiz (bu ikki ixta Hudaning yaloqan eytixi kət'iy mumkin əməs, əlwəttə). □

¹⁹ Bu ümid jenimizə qing baqlanogan kemə lənggiridək xübhəsisiz həm mustəhkəm bolup, *ərx-tiki* ibadəthanining *iqki* pərdisidin ötüp bizni xu yərgə tutaxturidu. □ ²⁰ U yərgə biz üqün yol eqip mangoquqi Əysa bizdin awwal kirgən bolup, Məlkizədəkning kahinlik tüzümi tərtipidə mənggülük təyinlənən Bax Kahin boldi. □ ■

7

Məlkizədəkning kahinlik tüzümi həqkidə •••

□ **6:18 «Xuning bilən kət'iy əzgərməs ikki ix arkilik...»** — bu «əzgərməs ikki ix» bolsa Hudaning wədisi wə Uning qəsimi bolsa kerək. **«köz aldimizda qoyuloqan ümidni qing tutux üqün həlakəttin özimizni qaqurup uni baxpanah qilogan bizlər küqlük rioqbat-ilhamoqa erixeləymiz»** — «özimizni qaqurup» degən ibarə «muxu rəzil dunyaning aqiwitidin özini qaqurup», degən mənədə. □ **6:19 «ərx-tiki ibadəthanining iqki pərdisidin ötüp bizni xu yərgə tutaxturidu»** — «ərx-tiki ibadəthanining pərdisi» degən ibaridə biz «ərx-tiki» degən sözni qoxup kirgüzduk. Qünki «ibadəthanining pərdisi» yər yüzidiki ibadəthanini kərsətkən əməs, bəli ərx-tə bologan ibadəthanini kərsitidu (8:5ni kərüng). Demək, etikədqilar üqün eytkanda, ularning asmandiki ibadəthanidiki əng muqəddəs jay bilən qing əlakəsi bardur. □ **6:20 «Məlkizədəkning kahinlik tüzümi tərtipidə mənggülük təyinlənən Bax Kahin boldi»** — «Məlkizədək» toqruluk 7-bab -1-2-ayətlərgə qaralsun. Məlkizədək «Yar.» 14-babta kərünidu. ■ **6:20** İbr. 3:1; 4:14; 8:1; 9:11.

«Aləmning yaritilixi» 14:17-19ni kərüng

¹ Qünki bu Məlkizədək Salem xəhiring padixahı, xundakla Əng Aliy Boluquqi Hudaning kahini bolup, İbrahim padixahlarni yengip jəngdin kaytkanda, uning aldiqə qıqqan wə uningqə bəht tiligənidi. □ ■ ² İbrahim bolsa erixkən barlıq *oljisining* ondin bir ülüxini uningqə atiqanidi. *Məlkizədək degən isimning* birinqi mənisı «həkkaniyə padixahı» degənliktur; uning yənə bir nami «Salemning padixahı» bolup, buning mənisı «amanlıq padixahı» degənliktur; ³ uning atisi yok, anisi yok, nəşəbnamisi yok, künlirining baxlinixi wə həyatining ahirlixixi yoktur, bəlki u Hudaning Oqlıqə ohxax kılınip, mənggülük kahin bolup turidu. □

⁴ Əmdi qaranglar, bu Məlkizədək nemidegən uluq adəm-hə! Həttə ata-bowilirimizning qongi İbrahimmu oljisining ondin birini uningqə atiqan. ⁵ Dərwəkə Lawiyning əwladlıridin kahinlikni zimmisigə alqanlar Təwrat kanuni boyiqə həlktin, yəni öz kərindaxlıridin İbrahimning puxtidin bolqiniqə qarimay tapkining ondin bir ülüxini yioqixi əmr

□ **7:1 «Salem xəhiri»** — yəni Yerusalemlər; «Salem»ning mənisı «salam, amanlıq»tur. ■ **7:1 Yar. 14:17-20.** □ **7:3 «uning atisi yok, anisi yok, nəşəbnamisi yok, künlirining baxlinixi wə həyatining ahirlixixi yoktur, bəlki u Hudaning Oqlıqə ohxax kılınip, mənggülük kahin bolup turidu»** — bu ayətning qongqur məzmuni üstidə «koxumqə söz»imizdə tohtilimiz.

kilinoqan. □ ■ 6 Lekin bularning kəbilə-urukidin bolmioqan Məlkizədək bolsa Ibrahımdin «ondin bir ülūxi»ni qobul qilqan andin Hudaning wədilirigə igə boluquqi Ibrahımoqa bəht tiligən. ■

7 Xübhisizki, bəht tiligüqi bəhtkə erixküqidin üstündür. □ 8 Bu yərdiki «ondin bir ülūx»ni qobul qilquqilar əlidiqan adəmlərdindur; u yərdiki «ondin bir ülūx»ni qobul qilquqi toqrisida *mukəddəs yazmilarda* «U həyat yaxioquqi» dəp guwahlik berilgəndur. □

9 Hətta mundaq deyixkə boliduki, ondin bir ülūxni alidiqan Lawiymu *əjdadi* Ibrahım arkilik *Məlkizədəkkə* ondin bir ülūxni bərgən. □

10 Qünki Məlkizədək Ibrahımnı qarxi aloqanda, Lawiyni *kəlgüsidiki puxti bolux süpitidə* yənıla Ibrahımning tenidə idi, dəp hesablaqka bolidu.

11 Əmdi Lawiy kəbilisining kahinlik tüzümi arkilik mukəmməl həkkanıylik kelələydioqan bolsa (qünki xu tüzümgə asasinip Təwrat qanuni Israil həlkigə qüxürülgənidi), keyinki

□ 7:5 «**Ibrahımning puxtidin boluqini...**» — grek tilida: «Ibrahımning qatirikidin qilqanlar...» degən sez bilən ipadilini. ■ 7:5 Qəl. 18:21; Qan. 18:1; Yə. 14:4; 2Tar. 31:5.

■ 7:6 Yar. 14:20. □ 7:7 «**bəht tiligüqi**» — yaki «bəht ata qilquqi». □ 7:8 «**Bu yərdiki «ondin bir ülūx»ni qobul qilquqilar əlidiqan adəmlərdindur; u yərdiki «ondin bir ülūx»ni qobul qilquqi toqrisida (mukəddəs yazmilarda) «U həyat yaxioquqi» dəp guwahlik berilgəndur**»

— «əlidiqan adəmlər» Lawiylik kahinlarnı, «həyat yaxioquqi» bolsa Məlkizədəkni kərsitidu. □ 7:9 «**Hətta mundaq deyixkə boliduki, ondin bir ülūxni alidiqan Lawiymu əjdadi Ibrahım arkilik (Məlkizədəkkə) ondin bir ülūxni bərgən**»

— ondin bir ülūxni aloqini Lawiy əzi əməs, bəlki uning əwladliri «Lawiyılar»dur.

wakitlarda Hārunning kaḥinlik tūzūmi boyiqə əməs, bəlki Məlkizədəkning kaḥinlik tūzūmi boyiqə baxқа bir kaḥinning qikixining nemə ḥajiti bolatti?■

¹² Əmdi kaḥinlik tūzūmi əzgərtilgən bolsa, uningqa *munasiwətlilik* qanun-tūzūmmu əzgərtilixkə toqra kelidu. ¹³ Qünki bu eytiliwatқан səzlər qaritiloqan zat bolsa baxқа bir kəbilidin bolup, bu kəbilidin ḥeqkim qurbangahta ḥizməttə bolup baqmioqan. ¹⁴ Qünki Rəbbimizning Yəhuda kəbilisidin qikқанliki enik; Musa bu kəbilə toqrisida kaḥinlikqa munasiwətlilik ḥeqbir nərsə demigənidi.□ ■

¹⁵ Əmdi Məlkizədəktək baxқа bir kaḥin qikқан bolup, bu əzgirix munulardin tehimu roxən bolidu; □ ¹⁶ uning *kaḥinlikqa* təyinlinixi ət igilirigə baqlıq əmr bilən əməs, bəlki pūtməs-

■ 7:11 Gal. 2:21. □ 7:14 «Qünki Rəbbimizning Yəhuda kəbilisidin qikқанliki enik; Musa bu kəbilə toqrisida kaḥinlikqa munasiwətlilik ḥeqbir nərsə demigənidi» — Musa pəyoqəmbərgə qūxürülgən qanun boyiqə kaḥinlar Lawiy kəbilisidin bolqan. ■ 7:14 Yəx. 11:1; Mat. 1:3. □ 7:15 «Əmdi Məlkizədəktək baxқа bir kaḥin qikқан bolup, bu əzgirix munulardin tehimu roxən bolidu» — «bu əzgirix» grek tilida «bu ix» deyilidu. «Bu ix»ning nemə ikənliki toqqruluq baxқа pikirdə bolqan bəzi alimlar bar.

tügiməs həyatning kudritidin bolóqandur.□

17 Qünki bu həktə *mukəddəs yazmilarda*: «Sən əbədil'əbədgigə Məlkizədəkning tipidiki bir kahındursən» dəp guwahlik berilgən.

□ ■ 18 Qünki aldinki əmr-tüzüm ajizlikə wə ünümsizlikə tüpəylidin küqidin qalduruloqan

19 (— qünki Təwrat qanuni heq ixni kamalətkə yətküzəlmidi). Uning ornioqə bizni Hudaqə yəqinlaxturidioqan, uningdin əwzəl ümid elip kelindi. ■ 20-21 Uning üstigə, bu ix *Hudaning* kəsimi bilən kapalətkə igə bolmay qalmidi (ilgiri ötkən kahinlar *Hudaning* kəsimisiz kahin bolóqanidi; lekin, Əysa bolsa Əzigə: —

«Pərwərdigar xundak kəsəm iqtı, həm hərgiz buningdin yanmaydu: — «Sən əbədil'əbədgigə kahındursən»» Degüqining kəsimi bilən kahin

□ 7:16 «... uning kahinlikqə təyinlinixi ət igilirigə baqlıq əmr bilən əməs, bəlkı pütməs-tügiməs həyatning kudritidin bolóqandur» — «ət igilirigə baqlıq əməs» — grek tilida «ətlık (demək, insanning ətlirigə qaraydıqan) bir əmr boyıqə əməs,...». Demək, Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən qanun boyıqə kahinlar Lawiy kəbilisidin boluxı kerək idi, ləkin Məlkizədəkning kahinlik tüzümi heqqandak bir kəbilə bilən munasiwətsiz, pəkət mənggü həyat kixi buningqə layıq kelətti.

□ 7:17 «Sən əbədil'əbədgigə Məlkizədəkning tipidiki bir kahındursən» — «Məlkizədək» toqrulux yənə 7-bab 1-2-ayətlər wə «Zəbur»diki 110-küygə qaralsun. Məlkizədək özi «Yar.» 14-babta kərünidu. ■ 7:17 Zəb. 110:4; İbr. 5:6. ■ 7:19 Yh. 1:17; Ros. 13:39; Rim. 3:21,28; 8:3; Gal. 2:16.

boldi). □ ■ 22 Əmdi Əysa xundak uluq ix bilən əwzəl bir əhdining kepili qilindi.

23 Yənə kelip, ilgiri ötkən kahinlar көp boluxi kerək idi; qünki ularning *hərbiri* ölüm tüpəylidin wəzipisini dawamlaxturalmay qaloqan. 24 Lekin Əysa mənggügə turoqaqqa, Uning kahinliki hərgiz əzgərtilməstur. 25 Xu səwəbtin, U Əzi arkilik Hudaning aldioqa kəlgənlərnı üzül-kesil kütquzuxqa qadir; qünki U ular üqün Hudaqqa murajiat qilixqa mənggü hayattur.■

26 Muxundak bir bax kahin dəl bizning həjitimizdin qikidioqan — mukəddəs, əyibsiz, oqubarsiz, gunahkarlardin neri qilinoqan, ərxlərdin yukiri elip kətürülgən kahındur.

27 U axu bax kahinlardək hər küni aldi bilən öz gunahliri üqün, andin həlkning gunahliri üqün qurbanlik sunuxqa mohtaj əməs. Qünki U Əzini qurbanlik süpitidə sunoqanda, həmməylən üqün buni bir yolila ada kildi. ■ 28 Qünki Təwrat qanuni ajiz bəndə boləqan insənlərnı bax kahin kilip təyinləydu, lekin Təwrat qanunidin keyin kəlgən Hudaning kəsəm-kalami mənggügə kamalətkə yətküzülgən Ooqulni bax kahin kilip təyinlidi.

□ 7:20-21 «Pərwərdigar xundak kəsəm iqtı, həm hərgiz buningdin yanmaydu: — «Sən əbədil'əbədgıqə kahındursən» degüqining kəsımi bilən kahin boldi» — Zəburdiki (110:4) toluk bayan bolsa: «Pərwərdigar xundak kəsəm iqtı, həm buningdin yanmaydu: — «Sən əbədil'əbədgıqə Məlkizədəkning tipidiki bir kahındursən»». ■ 7:20-21 Zəb. 110:4. ■ 7:25 1Tim. 2:5; 1Yuhə. 2:1. ■ 7:27 Law. 9:7; 16:6; İbr. 5:3.

8

Bax kahinimiz Əysa Məsih — əwzəl kahin, əwzəl əhdə

¹ Eytkanlirimizning bax nuqtisi xuki: Ərxtiki uluq Boluquqining təhtining ong tərpidə olturoqan xundak bir Bax Kahinimiz bar.■ ² U mukəddəs jaylarda, xundakla insan əməs, bəlkı Pərwərdigar tikkən həkikiy ibadət qedirining həmmisidə kahinlik hizmitini kılouqidur.□

³ Hər bir bax kahin hədiyə həm kurbanlıqlar sunux üqün təyinlinidu. Xuning üqün, *bizning bu bax kahinimizningmu* birər sunidioqini bolux kerək idi.□ ■ ⁴ Dərwəkə əgər U yər yüzidə bolsidi, hərgiz kahin bolmaytti; qünki bu yərdə Təwrat qanun-tüzümi boyiqə hədiyə sunidioqan kahinlar alliburunla bardur ⁵ (bu *kahinlar* hizmət kılidioqan *ibadət qediri* pəkətlə ərxtiki ixlarning kəqürülmisi wə kələnggisidur. Musa dəl bu ibadət qedirini kuruxkə baxlıoqanda, Hudaning wəhiysi uningə kelip: «Ehtiyat kıləinki, bularning həmmisini sanga taqda kərsitilgən ərnək boyiqə yasioqin» dəp agahlandıroqan).■ ⁶ Lekin hazır U (*kona əhdigə ait* wədilərdin əwzəl wədilər üstigə bəkitilgəq) tehimu yaxhi bir

■ **8:1** Əf. 1:20; Kol. 3:1; İbr. 3:1; 4:14; 6:20; 9:11; 12:2.

□ **8:2** «U (Məsih) mukəddəs jaylarda, xundakla insan əməs, bəlkı Pərwərdigar tikkən həkikiy ibadət qedirining həmmisidə kahinlik hizmitini kılouqidur» — «mukəddəs jaylar» bolsa «mukəddəs jay» wə «əng mukəddəs jay» deməkqi.

□ **8:3** «*bizning bu bax kahinimizningmu*» — grek tilida «Uningmu...». ■ **8:3** Əf. 5:2. ■ **8:5** Mis. 25:40; Ros. 7:44;

Kol. 2:17; İbr. 10:1.

əhdining wasitiqisi boləraqqa, Uningoqa berilgən kahinlik hizmiti baxqa kahinlarningkidin xunqə əwzəl turidu. □ ■

⁷ Əgər xu dəsləpki əhdə kəm-kütisiz bolsa idi, keyinkisi üqün orun izdəxning heqkandak həjiti bolmioqan bolatti. □ ⁸ Lekin, Huda kona əhdini yetərsiz dəp qarap, *Israillaroqa* mundak degən:

«Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israil jəməti wə Yəhuda jəməti üqün yengi bir əhdini əməlgə axurimən. □ ■ ⁹ Bu əhdə ularning ata-bowiliri

□ **8:6 «lekin hazır U ... tehimu yaxhi bir əhdining wasitiqisi boləraqqa, Uningoqa berilgən kahinlik hizmiti baxqa kahinlarningkidin xunqə əwzəl turidu»** — bu ayəttə kərsitilgən əhdə «yengi əhdə», 8-12-ayətlərnə kərüng.

■ **8:6** 2Kor. 3:6.

□ **8:7 «Əgər xu dəsləpki əhdə kəm-kütisiz bolsa idi, keyinkisi üqün orun izdəxning heqkandak həjiti bolmioqan bolatti»** — nemixka rosul muxu yərdə: «keyinkisi üqün orun izdəxka həjiti bolmioqan bolatti» dəydu, pəkətlə «keyinkisining heqkandak həjiti bolmioqan bolatti» deməydu? Bəlkim u «yengi əhdə» bexarət qiloqan pəyoqəmbərlər (Yərəmiya, Əzakiyal, Yəxaya qatarliqlər)ni kəzdə tutidu; ular əzi «yengi qəlb, yengi roh»ka igə boluxka təxna bolup izdigən, «yengi əhdə» dəl muxularoqa ayan qilinoqan.

□ **8:8 «Lekin, Huda kona əhdini yetərsiz dəp qarap, Israillaroqa mundak degən: — «Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israil jəməti wə Yəhuda jəməti üqün yengi bir əhdini əməlgə axurimən»** — Huda Əzi bekitkən kona əhdini «yetərsiz kərgən»liki həyran qalarliq kərünüdu, əlwəttə. Yetərsizliki bolsa dəl 7:19də kərsitilgəndək «Təwrat qanuni heq ixni kamalətkə yətküzəlmidi». «Yengi əhdə» pəkətlə Hudaning mukəmməl həqqaniyliqini kərsətkən bolupla qalmay, bəlkə bu həqqaniyliqning insanlarning qəlbigə qandak ornitilidoqanliqini kərsitidu. ■ **8:8** Yər. 31:31-34.

bilən tüzgən əhdigə ohximaydu; xu əhdini Mən ata-bowilirini qolidin tutup Misirdin kutkuzup yetəkliginimdə ular bilən tüzgənidadim; qünki ular Mən bilən tüzüxkən əhdəmdə turmidi, mən ulardin nəzirimni yətkidim, — dəydu Pərwərdigar.

¹⁰ Qünki xu künlərdin keyin, Mening Israil jəməti bilən tüzidioqan əhdəm mana xuki: —

«Mən Öz təwrat-kanunlirimni ularning zəhın-əkligə salimən, həmdə ularning kəlbigimu pütimən; Mən ularning Hudasi bolimən, ularmu Mening həlkim bolidu. □ ¹¹ Xundin baxlap həqkim öz yurtdixioqə, yaki öz kərindixioqə: — «Pərwərdigarni tonuoqin» dəp

əgitixining həjiti qalmaydu; qünki ularning həmmisi, əng kiqikidin qongioqə Meni bilip boləqan bolidu; ■ ¹² qünki mən ularning kəbihliklirigə rəhim kilimən həmdə ularning gunahliri wə itaətsizlikirini mənggügə esimdin qikiriwetimən».■

¹³ Əmdi Hudaning bu əhdini «yengi» deyixi burunkisini «kona» degənlikidur; əmdi wəkti ətəkən, konirioqan ix bolsa uzun ətməy yəkilidu.

9

□ **8:10 «Qünki xu künlərdin keyin, Mening Israil jəməti bilən tüzidioqan əhdəm mana xuki...»** — Yərəmiya pəyoələmbərning bu bexaritidə, «xu künlərdin keyin» degən ibarə Huda həlkini öz yurtioqə Babilondin qayturoqandın keyinki künləni kərsitidu. ■ **8:11** Yh. 6:45,65; 1Yuhə. 2:27. ■ **8:12** Yər. 31:31-34.

Kona əhdə dəwridiki ibadət

¹ Birinçi əhdidə munasiwətlik ibadət bəlgilimiliri wə yər yüzigə təwə boloqan bir mukəddəs ibadət jayi bar idi. ² Buningqa bir ibadət qediri tikilgənidi; uning mukəddəs jay dəp ataloqan birinçi bəlümidə qiraqdan, xirə həm xirə üstidə rətləngən nanlar bolatti. ■ ³ Uning ikkinçi, *yəni iqki* pərdisining kəynidə əng mukəddəs jay dəp ataloqan yənə bir qedir bəlumi bar idi. □ ⁴ Xu yərgə təwə boloqan altun huxbuygah wə pütünləy altun bilən kaplanoqan əhdə sanduqi bar idi. Sanduqning iqidə altundin yasaloqan, manna selinoqan komzək, Hərunning bih sürgən həsisi wə ikki əhdə *tax* tahtisi bar idi. □ ■ ⁵ *Sanduk* üstidiki «kafarət təhti»ning üstigə xan-xərəplik «kerub»lar ornitiloqan bolup, qanatlıri bilən uni yepip turatti. Əmdi bular toqruluk təpsiliy tohtilixning hazır waqti

■ 9:2 Mis. 26:1; 36:1; Law. 24:5. □ 9:3 «əng mukəddəs jay dəp ataloqan yənə bir qedir bəlumi» — «mukəddəs jay» grek tilida «mukəddəslərnin mukəddisi». □ 9:4 «**altundin yasaloqan, manna selinoqan komzək**» — «manna» Huda qəl-bayawanda Israillaroq bərgən «asmandiki nan» — «Mis.» 31:16kə qaralsun. «**Hərunning bih sürgən həsisi**» — Huda Hərunni yetəkqi kəlip tallioqanlikini kərsitix üqün, uning həsisini bihlatqanidi («Qəl.» 16-17-babni kərüng. «**ikki əhdə tax tahtisi**» — bularning üstigə «on pərman» yaki «on pərhiş» yezaloqanidi («Mis.» 31:18 wə 34:28ni kərüng. ■ 9:4 Mis. 25:10; 34:29; Qəl. 17:25; 1Pad. 8:9; 2Tar. 5:10.

əməs. □ ■

⁶ Bu nərsilər mana xundak orunlaxturuloqandin keyinla, kahinlar qedirning birinchi belumigə (yəni «*mukəddəs jay*»*qa*) hərdaim kirip, ibadət hizmitini kilidu. ■ ⁷ Birak, «*əng mukəddəs jay*» *dəp ataloqan* ikkinchi belumgə pəkət bax kahin yilda bir ketimla kiridu. Kahin u yərgə öz gunahliiri wə həlkning nadanliqtin otküzgən gunahliiri üqün ataloqan *qurbanliq* kənini almay kirməydu. ■ ⁸ Bu ixlar arkilik Mukəddəs Roh xuni kərsitip bərməktiki, bu birinchi ibadət qediridiki tüzüm inawətlik bolup tursila, əng mukəddəs jayqa baridioqan yol yənila eqilmaydu. □ ■ ⁹ Mana bular rəsimdək hazırki zamanni roxənləxtüridioqan bir hil

□ **9:5 «kafarət təhti»** — yaki «rəhimgaḥ» yaki «rəhim kərsitidioqan təht». «Mis.» 25:22-34ni kəring. «**«kafarət təhti»ning üstigə xan-xərəplik «kerub»lar ornitiloqan bolup, qanatliiri bilən uni yepip turatti**» — bu ixlar toqrisida «Mis.» 25:10-22, 37:6-9ni kəring. «**əmdi bular tooqruluk təpsiliy tohtilixning hazır wakti əməs**» — bu nərsilərnin həmmisi Əysa Məsiḥ wə u elip baroqan nijattin «bexarət beridioqan kələnggə» idi. Bu ayəttiki səzlərgə wə 8:5kə kəriqanda, xuningə ixənqimiz kamilki, hətta bu kona ibadət qedirining kiqikkinə təpsilatirimu «bexarətlik kələnggə» yaki «simwol» idi. «Manna» uning bir misalidur. «Yuh.» 6:30-35də Əysaning Əzi tooqruluk eytqan səzlini kəring («Rim.» 14:4, «Kol.» 2:16-17nimu kəring). Huda buyrusa bu uluq wə kizik nuqtini təpsiliy təhlil kilidioqan kitabqini keyin qikarmaqimiz. ■ **9:5** Mis. 25:22. ■ **9:6** Qəl. 28:3. ■ **9:7** Mis. 30:10; Law. 16:2,34; Ibr. 9:25. □ **9:8 «bu birinchi ibadət qediridiki tüzüm inawətlik bolup tursila»** — «birinchi ibadət qediri» degən söz qedirning özini, xundakla u wəkillik qiləqan ibadət hizmətliri (uningda sunuloqan hədiyyə wə qurbanliqlar qatarliqlar)ni kərsitidu. ■ **9:8** Yḥ. 14:6.

obraz, halas. Buningdin xuni kerüwelixka boliduki, bu qedirda sunulidioqan hədiyyə və kurbanliklar ibadət kiloquqini wijdanida pak-kamil qilalmaydu. ¹⁰ Ular pəket yemək-iqməklər və boyini suqa selixning türlük rəsmiyətlirigə baqlıq bolup, *kanun-tüzüm* tüzütülük waqti kəlgüqilik küqkə igə qilinoqan, insanlarning ətlirigila baqlıq bolqan bəlgilimə-nizamlardur.■

¹¹ Lekin Məsih bolsa kəlgüsidiki karamət yahxi ixlarni elip baroquqi bax kaqin bolup, adəm qoli bilən yasalmioqan, bu dunyaqa mənsub bolmioqan, tehimu uluq və tehimu mukəmməl ibadət qedirioqa kirdi;■ ¹² əqkə yaki mozaylarning *qurbanlik* qenini əməs, bəlki Əzining *qurbanlik* qeni arkilik U (Əzila mənnggülük hərlük-nijatni igiligən bolup) bir yolila mənnggügə əng mukəddəs jayoqa kirdi.□ ■

¹³ *Kona əhdə dəwridə* əqkə və buqılarning qeni həm inəkning külliri napak bolqanlarning üstigə sepilsə, ularni ət jəhətidin tazilap pak qilqan yərdə, ■ ¹⁴ undaqtə, mənnggülük Roh arkilik əzini qubarsız kurbanlik süpitidə Hudaoqa atioqan Məsihning qeni wijdaninglarni əlük ixlardin pak qilip, bizni mənngü həyat Hu-

■ **9:10** Law. 11:2; Qəl. 19:7-22. ■ **9:11** Ibr. 3:1; 4:14; 6:20; 8:1. □ **9:12** «**Əzining kurbanlik qeni arkilik U (Əzila mənnggülük hərlük-nijatni igiligən bolup) bir yolila mənnggügə əng mukəddəs jayoqa kirdi**» — «mənnggülük hərlük-nijat» bolsa gunahlardin bolqan azadlik-nijatni kərsitidu. Məsihning igiligini Əzi üqün əməs, barlik insanlar (etiqad qilqan bolsa) üqün, əlwəttə. ■ **9:12**

Ros. 20:28; Əf. 1:7; Kol. 1:14; Ibr. 10:10; 1Pet. 1:19; Wəh. 1:5; 5:9

■ **9:13** Law. 16:14; Qəl. 19:4; Ibr. 10:4.

dağa ibadət kilixka tehimu yetəkliməmdü?! □ ■

¹⁵ Xuning üqün u yengi əhdining wasitiqidur. Buning bilən (insanlarning awwalki əhdə astida sadir kılğan itaətsizlikliri üqün azadlık bədili süpitidə xundak bir ölüm bolğanikən) Huda tərripidin qakiriloğanlar wadə kılinoğan mənggülük miraskə erixələydu. □ ■

¹⁶ Əgər wəsiyət kaldurulsa, wəsiyət kalduruquqining ölüxi təstiklanuquqə, wəsiyət küqkə igə bolmaydu. ¹⁷ Qünki wəsiyət pəkət ölümdin keyin küqkə igə bolidu. Wəsiyət kalduruquqi hayatla bolsa, wəsiyitining heqkandak küqi bolmaydu. □ ■ ¹⁸ Xuningğa ohxax, dəslepki əhdimu kan ekituloğandila, andin küqkə igə bolğan. ¹⁹ Qünki Musa Təwrat kanuni boyiqə hər bir əmrini pütün həlkə ukturoğandin keyin, mozay wə eqkilərnin suğa arilaxturuloğan kenini kızıl yung yipta baqlanoğan zofa bilən kanun dəsturiğa wə pütün həlkə sepip, ularğa: ²⁰ «Mana, bu Huda silərninğ əməl kilixinglarğa əmr kılğan

□ **9:14 «undakta, mənggülük Roh arkilik özini oqubarsiz qurbanlik süpitidə Hudağa atioğan Məsih...»** —

«mənggülük Roh» Mukəddəs Roh, Hudaning mənggülük Rohi. ■ **9:14** Luka 1:74; Rim. 6:13; Gal. 1:4; 2:20; Əf. 5:2; Tit. 2:14; 1Pet. 4:2; 1Yuha. 1:7; Wəh. 1:5. □ **9:15 «insanlarning awwalki əhdə astida sadir kılğan itaətsizlikliri üqün azadlık bədili süpitidə xundak bir ölüm bolğanikən»** —

«xundak bir ölüm» — Məsihninğ ölümü, əlwəttə. ■ **9:15** Rim. 5:6; 1Pet. 3:18. □ **9:17 «16-17-ayət»** — yaki «Qünki əhdə tüzülsə, əhdə tüzülgüqi qurbanlik ölüxi kerək. Əhdə qurbanlik kılinoquqi əlsə, əhdə küqkə igə bolidu; qurbanlik tehi hayatla bolsa, əhdə heqkandak küqkə igə bolmaydu». ■ **9:17** Gal. 3:15.

əhdining kenidur» — dedi. □ ■ ²¹ U yənə ohxax yolda ibadət qedirioqə wə qedirdiki ibadətke munasiwətlik pütkül saymanlarning üstigə qan səpti. ²² Dərwəkə, Təwrat qanuni boyiqə həmmə nərsə degüdək qan bilən paklinidu; *qurbanlik* keni təkülmigüqə, gunahlar kəqürüm kilinmaydu.

²³ Hox, ərxtikigə təklid kiliq yasaloqan bu buyumlar muxundak *qurbanliklar* bilən paklinixi kerək idi. Birak ərxtiki nərsilərninği özi bulardin esil qurbanliklar bilən paklinixi kerək. ²⁴ Qünki Məsih ərxtiki həkikiy ibadət jayioqə təklid kiliqan, adəm kəli bilən yasaloqan mukəddəs jayioqə əməs, bəlki Huda-ninği huzurida bizgə wəkillik kiliq hazır bolux üqün ərxning özigə kirip boldi. □

²⁵ Yər yüzidiki bax kaħinning yilmuyil öz kəninini əməs, bəlki *qurbanliklarning* kəninini elip, əng mukəddəs jayioqə kayta-kayta kirip turəninidək, u qurbanlik süpitidə özini kayta-kayta atax üqün kirgini yok. ■ ²⁶ Əgər xundak kilixning zərüriyiti boləqan bolsa, dunya apiridə boləqandin beri Uning kayta-kayta azab qekixigə tooqra kelətti. Lekin U mana zamanlarning ahirida gunahni yok kilix üqün, bir yolila Özini qurban kilixka otturioqə qikti.

□ **9:20 «Mana, bu Huda silərninği əməl kilixinglaroqə əmr kiliqan əhdining kenidur»** — demək, əhdə bu qan arkilik küqkə igə kiliqan. «Mis.» 24:5-8ni kərunğ. ■ **9:20** Mis. 24:8; Mat. 26:28. □ **9:24 «adəm kəli bilən yasaloqan mukəddəs jayioqə əməs»** — «mukəddəs jay» grek tilida «mukəddəs jaylar» deyilidu — «mukəddəs jay» andin «əng mukəddəs jay» deməkqi. ■ **9:25** Mis. 30:10; Law. 16:2,34; Ibr. 9:7.

27 Həmmə adəmning bir qetim əlüxi wə əlgəndin keyin sorakka tartilixi bekitilgəngə ohxax, 28 Məsiħmu nuroqun kixilərninġ gu-naħlirini Əz üstigə elix üqün birla qetim qurbanliq süpitidə sunuloqandin keyin, Əzini təlpünüp kütkənlərgə gunahni yok qiloqan haldə nijat kəltürüxkə ikkinġi qetim axkarə bolidu. □ ■

10

Məsiħning bir qetimlik qurbanliqi

1 Təwrat kanuni kəlgüsidə elip kelinidioqan güzəl ixlarning əz əynini əməs, bəlkı ularning kələnggisinila sürətləp bərgəqkə, u tələp qilinoqan, yilmuyil sunulup keliwatqan ohxax qurbanliqlar arkilik *Hudaqə* yeqinlaxmaqı boləqanlarni hərgizmu mukəmməl qılalmaydu. ■ 2 Bolmisa, muxu qurbanliqlarning sunuluxi ahirlixatti, qünki ibadət qiloquqılar pak qilinip, wijdani yənə əz

□ 9:28 «Məsiħ... Əzini təlpünüp kütkənlərgə gunahni yok qiloqan haldə nijat kəltürüxkə ikkinġi qetim axkarə bolidu» — «gunahni yok qiloqan haldə» grek tilidə «gunah yok haldə». Bizningqə «gunah yok haldə» degən ibarə Məsiħning Əzining gunahsız ikənlikini kərsitix üqün deyilgən əməs (qünki Uning gunahsızliqi enik), bəlkı Uning gunahning əzini bir tərəp qilix ixini tügigənlikini kərsitidu, dəp qaraymiz. «Gunah yok haldə nijat kəltürüxkə ikkinġi qetim axkarə bolidu» degənlik toqrisidiki yənə bir qüxənqisi: «(Məsiħning ikkinġi qetimki kelixi) insanlarning gunahlırining bədiligə qurban bolux üqün əməs, bəlkı nijat kəltürüxkə ikkinġi qetim axkarə bolidu» degəndək. ■ 9:28 Rim. 5:6, 8; 1Pet. 3:18. ■ 10:1 Kol. 2:17; İbr. 8:5.

gunahliiri tüpəylidin azablanmaytti. ³ Halbuki, muxu kurbanliklar yilmuyil öz gunahliirini əzliirigə əslitip turidu. ⁴ Qünki buka wə əqkilərnin keni gunahlarıni hərgiz elip taxliyalmaydu.■ ⁵ Xuning üqün, U dunyaoqa kəlgəndə mundaq degən: —

«Nə kurbanlik, nə atioqan axlik hədiyəliiri bolsa Sening tələp-arzuyung əməs, Birak Sən Mən üqün bir tən təyyarlap bərdin;□ ■

⁶ Nə keydurmə kurbanliklar, nə gunah kurbanlikidinnmu səyünmiding;

⁷ Xunga jawab bərdimki — «Mana Mən kəldim! — Kanun dəsturungda Mən tooqruluk pütülgəndək —

I Huda, iradəngni əməlgə axurux üqün kəldim».□ ■

⁸ U yukirida: «Nə kurbanlik, nə axlik hədiyəliiri, nə keydurmə kurbanliklar nə gunahni tiligüqi

■ **10:4** Law. 16:14; Qəl. 19:4; Ibr. 9:13. □ **10:5**

«Xuning üqün, U dunyaoqa kəlgəndə mundaq degən: —»

— «U» — Məsihi kərsitidu. ■ **10:5** Zəb. 40:6; Yəx.

1:11; Yər. 6:20; Am. 5:21. □ **10:7** «....Xunga jawab

bərdimki — «Mana Mən kəldim! — kanun dəsturungda

Mən tooqruluk pütülgəndək — I Huda, iradəngni əməlgə

axurux üqün kəldim» — (5-7-ayət) «Zəb.» 40:6-8 (kona grek

«Septuagint» (LXX) tərijimisidin). Bu ayətlərdə Təwrattiki tət

hil asasiy kurbanlik (inaklik yaki təxəkkür kurbanlikliiri (rəhmət

kurbanlikliiri), axlik hədiyəliiri, keydurmə wə gunahni tiligüqi

kurbanliklar) tiloqa elinidu. Demisəkmü, Məsihi bu sözləni Özi

dunyaoqa kelixidin 1000 yilqə burun Öz Rohi arkilik Zəburda

Dawut pəyoqəmbərning aqzidin bexarət süpitidə aldin'ala

eytidu. ■ **10:7** Zəb. 40:7, 8

qurbanliklar Sening tälöp-arzuyung ämäs, Sän ulardinmu söyünmiding» (bu qurbanliklar Təwrat qanunining tälipi boyiqə sunuluxi kerək idi) deginidin keyin ⁹ yənə: «Sening iradəngni əməlgə axurux üqün kəldim» degən. Demək, *Huda* keyinkisini küqkə igə kiliş üqün, aldinkisini əməldin qalduridu. □ ¹⁰ Hudaning bu iradisi boyiqə Əysa Məsihning tenining bir yolila qurban kilişixi arkilik biz gunahın paklinip, *Hudaqə* atalduq. □ ■

¹¹ Hər kahin hər küni ibadət hizmitidə turidu, xundakla gunahlarıni hərgiz sakit kilalmaydıqan ohxax hildiki qurbanliklarıni *Hudaqə* qayta-qayta sunidu. ¹² Birək, bu *kahin* bolsa gunahlar üqün birlə ketimlik mənggü inawətlik bir qurbanlikni sunoqandin keyin,

□ **10:9 «Demək, Huda keyinkisini küqkə igə kiliş üqün, aldinkisini əməldin qalduridu»** — «aldinkisi» bəlkim (1) yukirida tiloqə elinoqan kona əhdigə munasiwətlik qurbanliklarıni yaki (2) kona əhdining özini kərsitidu; «keyinkisi» (yaki «ikkinqisi») bolsa (3) Əysa Məsihning birdinbir qurbanlikı yaki (4) 9-ayəttə kərsitilgən «Hudaning iradisini əməlgə axurux»ni kərsitidu. Bizningqə (1) wə (4) aldi-kəyni ayətlərgə muwapiktur. Yengi əhdining tüp məksiti wə ahirkı nətişisi «Hudaning iradisigə əməl kiliş»din ibarəttur. Bu iradə Məsihning bizni gunahdin qutquzidiqan qurbanlik ölümini öz iqiğə alidu, əlwəttə. Demək, bu baxqa-baxqa közqaraxlar arisidiki pərqlər anqə qong əmäs. □ **10:10**

«Əysa Məsihning tenining bir yolila qurban kilişixi arkilik biz gunahın paklinip, Hudaqə atalduq» — «gunahın paklinip, Hudaqə atalduq» grek tilida birlə söz bilən ipadiliniidu: «müqəddəsləxtürüldük» yaki «pak-müqəddəs kilişük». İnşil boyiqə «müqəddəs» degən sözning ikki məzmuni bar: (1) gunahdin paklanoqan; (2) Hudaqə alahidə ataloqan.

■ **10:10** İbr. 9:12.

Hudaning ong yenida olturdi; □ ■ 13 U xu yerdə «dūxmənliri Öz ayioqi astida təhtipər kılinoquqə» kütidu. □ 14 U muxu birla qurbanlıq bilən Hudaqə atap pak-mukəddəs kılinoqlarni mēnggügə mukəmməl kildi. 15 *Mukəddəs yazmılarda pütülgəndək*, Mukəddəs Rohmu bu həktə bizgə guwahlik beridu. Qünki U awwal:

16 «U künlərdin keyin, Mening ular bilən tüzidoqlan əhdəm mana xuki, dəydu Pərwərdigar;

Mən Öz təwrat-kanunlirimni ularning zəhın-əkligimu salimən,
Həmdə ularning kəlbigimu pütimən» degəndin keyin, U yənə: —■

17 «Ularınq gunahlırı wə itaətsizlikirini mēnggügə esimdin qikiriwetimən» — degən. □ ■

18 Əmdi xu yolda gunahlar kəqürüm kılinoqlanikən, gunahlar üqün qurbanlıq kılınqning həjritimu qalmaydu.

□ 10:12 «Birək, bu kahin bolsa gunahlar üqün birla qetimlik mēnggü inawətlik bir qurbanlıqni sunoqlandin keyin, Hudaning ong yenida olturdi» — oqurmənlərgə ayan boliduki, kona əhdə dəwridə kahinlarınq hizmitining ayioqi yok idi, xuning bilən daim «**turatti**» (ərə turatti, ibadət qedirida orunduk yok idi). Lekin Əysa biz üqün özini birla qurbanlıq sunoqlandin keyin «**olturdi**». ■ 10:12 Zəb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; Əf. 1:20; Kol. 3:1; Ibr. 1:13. □ 10:13 «U xu yerdə «dūxmənliri Öz ayioqi astida təhtipər kılinoquqə» kütidu» — 2:13 wə «Zəb.» 110ni kərüng. ■ 10:16 Yər. 31:31-34; Rim. 11:27; Ibr. 8:8. □ 10:17 «...Ularınq gunahlırı wə itaətsizlikirini mēnggügə esimdin qikiriwetimən» — (16-17-ayət) «Yər.» 31:31-34. ■ 10:17 Yər. 31:33,34.

Əmdi Hudarğa yekınlixayli!

¹⁹ Xuning üqün, əy kerindaxlar, Əysaning keni arkilik əng mukəddəs jayğa kirixkə jür'ətlik bolup, ■ ²⁰ (U bizgə eqip bərgən, ibadəthanining pərdisidin (yəni, Uning ət-tenidin) ətidiqan xu yipyengi, həyatlik yoli bilən) ²¹ xundakla Hudaning ailisini baxkuridiqan bizning uluq kahinimiz bolqanliki bilən, □ ²² dillirimiz wijdandiki bulqunuxlardin sepilix bilən paklanqan wə bədinimiz sap su bilən yuyuloqandək tazilanqan həlda etiqadning toluk jəzm-hatirjəmliki wə səmimiy kəlb bilən Hudarğa yekınlixayli! □ ■ ²³ Əmdi etirap kılqan ümidimizdə təwrənməy qing turayli (qünki wədə Bərgüqi bolsa səzidə turuquqidur) ²⁴ wə mehir-muhəbbət kərsitix wə güzəl ix kılixkə bir-birimizni kəndək kəzəqax wə riqəbtəndürüxni oylayli. ²⁵ Bəzilər adət kiliwalqandək, jamaəttə jəm boluxtin bax tartmayli, bəlki bir-birimizni

■ **10:19** Yh. 10:9; 14:6; Rim. 5:2; Əf. 2:13; 3:12.

□ **10:21** «xundakla Hudaning ailisini baxkuridiqan bizning uluq kahinimiz bolqanliki bilən, ...» — «Hudaning ailisi» etiqadqi jamaətni kərsitidu. □ **10:22** «dillirimiz wijdandiki bulqunuxlardin sepilix bilən paklanqan» —

muxu səzlər yengi əhdə astidiki etiqadqılarning əhwalı bilən kona əhdə astidikilərnin əhwalining selixturmisini kəzdə tutidu — kona əhdə astidikilər kahin tərripidin kurbanlik qanliri sepilixi arkilik «gunahliri yepiloqan» yaki «kafarət kılinoqan». Əmdi yengi əhdə astidikilərnin dilliri Əysaning kurbanlik keni sepilix bilən, wijdanida həqkəndək bulqinixlar qalmaydu. «bədinimiz sap su bilən yuyuloqandək tazilanqan həlda etiqadning toluk jəzm-hatirjəmliki wə səmimiy kəlb bilən Hudarğa yekınlixayli!» — muxu ibarilər toqruluk «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ **10:22** Əz. 36:25.

jekiləp-ilhamlandurayli; bolupmu xu künining yekınlaxkanlıkını baykıöninglarda, tehimu xundak kılayli.□

²⁶ Həkiqətni tonuxka nesip bolqandın keyin, yənıla kəstən gunah ötküzüwərsək, u qaoqda gunahlar üqün sunulıdıqan baxka bir qurbanlıq bolmas, ■ ²⁷ bəlki bizgə qalıdıqını pəkət sorak, xundakla Huda bilən qarxilixıdıqanlarnı yəp tügıtxkə təyyar turıdıqan yalkunluk otni qorkunq iqıdə kütüxla, halas. □ ²⁸ Əmdi Musaoğa qüxürülgən Təwrat kanunını kəzgə ilmiqan hərəkəndək kixi ikki yaki üq guwahqıning ispatı bolsa, kəngqilik kılınmayla öltürölətti. ■ ²⁹ Undaqta, bir kixi Hudaning Oqlını dəpsəndə kılsa, Hudaning əhdısining keniqa, yəni özini pak kıloqan qanoqa napak dəp qarisa, xəpkət kıloquqi Rohni həkərət kılsa, buningdin tehimu eqir jazaqa layıq hesablinıdu, dəp oylimamsilər?

³⁰ Qünki *Təwratta* «İntıqam Meningkidur, kixining kılmıxlırını öz bexıqa özüm yandurımən, dəydu Pərwərdigar» wə

□ **10:25 «bolupmu xu künining yekınlaxkanlıkını baykıöninglarda, tehimu xundak kılayli»** — «xu kün» Məsihnıng bu dunyaoğa qayıp kelıdıqan künını kərsıtuđu, əlwəttə. İnılını yazoquqlarınıng nəziridə pəkət bir kün, yəni «xu kün»la kəzdə tutulıdu. Grek tilida 19-25-ayətlər birlə jümlə bilən ipadılınıdu. ■ **10:26** Qəl. 15:30; Mat. 12:31; İbr. 6:4; 2Pet. 2:20; 1Yuha. 5:16. □ **10:27 «bəlki bizgə qalıdıqını pəkət sorak, xundakla Huda bilən qarxilixıdıqanlarnı yəp tügıtxkə təyyar turıdıqan yalkunluk otni qorkunq iqıdə kütüxla, halas»** — bu muhım ayət üstidə yənə «koxumqa sez»imızdə azraq tohtilimiz. ■ **10:28** Qəl. 35:30; Kan. 17:6; 19:15; Mat. 18:16; 2Kor. 13:1.

«Pərwərdigar Öz həlkini sorakka tartidu» degüqini bilimiz. □ ■ 31 Mənggü hayat Hudaning kollirioqa qüxüp jazalinix nəkədə dəhxətlik ix-hə!

32 Əmdi silər yorutuluxtin keyin, azab-oqubətlik, qattik kürəxlərgə bərdaxlik bərgən axu burunki künlərnı esinglarda tutunglar. □ 33 Bəzi waqıtlarda rəsua kılınip haqarətləx wə harlinixlaroqa uqridinglar wə bəzi waqıtlarda muxundak muamililərgə uqriqanlaroqa dərddax boldunglar. 34 Qünki silər həm məhbıslarning dərdigə ortak boldunglar həm mal-mülkünglar bulanoqandimu, kəlgüsidə tehimu esil həm yoka kətməydiqan baqiy təəllukatka igə bolidiqanliqinglarnı bilgəqkə, huxallik bilən bu ixni qobul kildinglar. □ ■ 35 Xuning üqün, jasaritinglarnı yokaıtmanglar, uningdin intayin zor in'am bolidu.

36 Qünki Hudaning iradisigə əməl kılıp, Uning wadə kılöiniqo muyəssər bolux üqün, səwr-

□ 10:30 «Intıqam Meningkidur, kixining kilmixlirini öz bexioqa özüm yandurimən, dəydu Pərwərdigar» ... «Pərwərdigar Öz həlkini sorakka tartidu» — bu sözlər «Qan.» 32:35 wə 36din elinoqan. ■ 10:30 Qan. 32:35, 36; Rim. 12:19. □ 10:32 «Əmdi silər yorutuluxtin keyin, azab-oqubətlik, qattik kürəxlərgə bərdaxlik bərgən axu burunki künlərnı esinglarda tutunglar» — muxu azab-oqubət qekixi etıqadta qing türoqanliqi tüpəylidin, əlwəttə. □ 10:34 «qünki silər həm məhbıslarning dərdigə ortak boldunglar» — bu məhbıslar etıqad üqün zindanda yatqan. «həm mal-mülkünglar bulanoqandimu,... huxallik bilən bu ixni qobul kildinglar» — «mal-mülkünglar bulanoqanda» — muxu ixning tarihiy təpsilatlırı toqruluk «qoxumqə söz»imiznimu kərüng. ■ 10:34 Mat. 5:12; Ros. 21:33.

qidadam qilixinglaroq toqra kelidu. ■ ³⁷ Qünki *mukəddəs yazmilarda Huda* mundaq degən: —

«Pəkət azoqinə waqıttin keyinla»,

«Kəlgüqi dərwaqə yetip kelidu,

U keqikməydu. □ ■

³⁸ Birak həqqaniy boluqi etiqad bilən yaxaydu; Lekin u kəynigə qekinsə,

Jenim uningdin səyünməydu». □ ■ ³⁹ Halbuki, biz bolsak kəynigə qekinip həlak bolidiqanlardin əməs, bəlki etiqad bilən öz jenimizni igiligənlərdindurmiz. □

11

Etikaḍ-ixənq — ətəkəŋki guwaḥqilar

¹ Etikaḍ bolsa ümid qilqan ixlarning real-likteki ipadisi wə kərünməydiqan xəy'ilərnin

■ **10:36** Luqa 21:19. □ **10:37** «Pəkət azoqinə waqıttin keyinla»... Kəlgüqi dərwaqə yetip kelidu, U keqikməydu»

— «Yəx.» 26:20, «Həb.» 2:3. ■ **10:37** Həb. 2:2-3; Həg. 2:7; 1Pet. 1:6; 5:10. □ **10:38** «Birak həqqaniy boluqi etiqad bilən yaxaydu» — bəzi kona kəqürmilərdə: «Mənin həqqaniy

adimim etiqad bilən yaxaydu» deyilidu. «Birak həqqaniy boluqi etiqad bilən yaxaydu; lekin u kəynigə qekinsə, jenim uningdin səyünməydu» — «Həb.» 2:4. ■ **10:38** Həb. 2:4; Rim. 1:17; Gal. 3:11. □ **10:39** «... Biz bolsak kəynigə qekinip həlak bolidiqanlardin əməs, bəlki etiqad bilən öz jenimizni igiligənlərdindurmiz» — muxu ayəttə «jan»

jismaniy tərəp əməs, bəlki rohiy tərəptiki həyatni kərsitidu.

dəlilidir.□ ² Qünki burunkı mötiwərlirimiz kədimdə mana xu etiqad bilən *Hudadin kəlgən* yahxi guwahlikni aloqan.□

³ Biz etiqad arkilik kainatning Hudaning söz-kalami bilən ornitiloqanlikini, xundakla biz kəruwatkan məwjudatlarning kərgili bolidioqan xəy'ilərdin qikқан əməslikini qüxinələymiz.□ ■

⁴ Etiqadi boləqəqə Həbil Qabilningkidinmu əwzəl bir qurbanlikni Hudaqə atioqan; etiqadi boləqəqə Huda uning atioqanlirini təripləp, uningqə həkkanıy dəp guwahlik bərdi. Gərqə əlgən bolsimu, etiqadi bilən u yənila bizgə gəp qilmakta.■

⁵ Etiqadi boləqəqə, Hənoh əlümni kərməyla *ərxkə* kətürüldi; Huda uni kətürüp elip kətkəqkə, u yər yüzidə həq tepilmidi. Səwəbi u elip ketilixtin ilgiri, Hudani hursən qiloqan adəm dəp təripləngənidi.■ ⁶ Əmdilikdə etiqad bolmay turup, Hudani hursən qilix mumkin əməs;

□ **11:1 «Etiqad bolsa ümid qiloqan ixlarning realliktiki ipadisi»** — yaki «etiqad bolsa ümid qiloqan ixlarning mutlək hatirjəmliki». Demisəkmü, Injilda «ümid» daim degüdək müjməl bir arzu əməs, bəlki Hudaning wədilirigə qing baqlanoqan ixtur.

□ **11:2 «Qünki burunkı mötiwərlirimiz kədimdə mana xu etiqad bilən Hudadin kəlgən yahxi guwahlikni aloqan»** — «burunkı mötiwərlirimiz» degənlik grek tilida «aqsəqəllirimiz». Demək, ibraniylarning ata-bowiliri arisida etiqad təripidə ülgilər wə yol baxliqquqi boləqanlar. □ **11:3 «Biz etiqad arkilik kainatning Hudaning söz-kalami bilən ornitiloqanlikini ... qüxinələymiz»** — yaki «biz etiqad arkilik dəwr-zamanlarning Hudaning söz-kalami bilən ornitiloqanlikini ... qüxinələymiz».

■ **11:3** Yar. 1:1; Zəb. 33:6; Yh. 1:10; Rim. 4:17; Əf. 3:9; Kol. 1:16. ■ **11:4** Yar. 4:4; Mat. 23:35. ■ **11:5** Yar. 5:22,24.

qünki Hudaning aldioq baridioqan kixi Uning barlikioq, xundakla Uning Özini izdigənlərgə əjrini qayturuqı ikənlikigə ixinixi kerək.

⁷ Etikadi boləaqqa, Nuh tehi kərülüp bakmioqan wəkələr həkkidə Huda tərıpıdın agahlanduruloqanda, ihlasmənlik kərkuqı bilən ailisidikilərnı kütquzux üqün yooqan bir kemə yasıdı; həmdə etikadi arkilik xundak kılıp pütkül dunyadikilərnıng gunahlırı üstıdın həküm qıkardı, xundakla etikadtın boləan həkkaniylikka mirashor boldı. □ ■

⁸ Etikadi boləaqqa, Huda İbrahimni uningoq miras süpitidə bərməkqi boləan zeminoq berixka qakıroqanda, u itaət kıldı; u kəyərgə baridioqanlıkını bilməy turup yoloq qıktı. ■

⁹ Etikadi boləaqqa u wədə kılinoqan zemında, huddi yaqa yurtta turəandək musapir bolup qedirlarnı makan kılıp yaxıdı. Hudaning uningoq kıləan wədisining ortak mirashorlırı boləan Ishak wə Yakuplarmu uning bilən birgə xuningə ohxax yaxıdı. ¹⁰ İbrahimning xundak kılıxidiki səwəb, u ullırı mustəhkəm boləan xəhərnı kütkenıdı; xəhərnıng layihiligüqi həm kuroquqısı Huda Özıdur.

¹¹ Etikadi boləaqqa Sarah gərqə yaxınıp qaləan, tuqut yexıdın ətken bolsımu, hamilıdar bolux iktıdarıoq igə boldı; qünki u wədə kıləan

□ **11:7** «Etikadi boləaqqa, Nuh .. . ailisidikilərnı kütquzux üqün yooqan bir kemə yasıdı» — «yooqan kemə» grek tilıda «sanduk» degən söz bilən ipadılınıdu. Qünki kemə sanduk xəklidə idi («Yar.» 6-7-babnı kərüng). ■ **11:7** Yar. 6:13. ■ **11:8** Yar. 12:4.

Hudani ixənqlik dēp qaraytti. □ ■ 12 Buning bilən birla adəmdin, yəni əlgən adəmdək bolup qaloqan bir adəmdin asmandiki yultuzlardək kēp, dengiz sahilidiki qumdək sansiz əwladlar barliqqa kəldi.■

13 Bu kixilərninğ həmmisi Hudaning wədə qiloqanliriqə muyəssər bolmay turupla etiqađi boləqan halda aləmdin ətti. Birəq ular hayət waqtida bularning kəlgüsida əməlgə axurulidiqanliqini yiraqtin kərüp, kuqəq eqip hursənlik bilən kütken wə əzlrini yər yüzida musapir wə yoluqi dēp axkarə eytkanidi. ■ 14 Bu bundəq səzlərnə qiloqan kixilərninğ bir wətənni təxna bolup izdəwatkanliqini eniğ ipadiləydu.

15 Dərwəqə, ular əz yurtini seqinoqan bolsa, qaytip ketix pursiti qikqan bolatti. 16 Ləkin ular uningdinmu əwzəl, yəni ərxtiki bir makanni təlpünüp izdiməktə. Xuning üqün, Hudaning əzlrinining Hudasi dēp atilixidin nomus qilmaydu; qünki mana, U ular üqün bir xəhər qazirliqan.■

□ 11:11 «Etiqadi boləqəqqa Sarah gərqə yaxinip qaloqan, tuəqut yexidin ətken bolsimu, qamilidar bolux iqtidariqə igə boldi; qünki u wədə qiloqan Hudani ixənqlik dēp qaraytti» — bəzi tərjimiliridə bu jümlidə kəzdə tutuloqan etiqađ igisi Sarah əməs, bəlki İbrahim dēp qarilidu. Birnəqə səwəblərdin (jümlidin bala tuəquxta küq, yəni qamilidar bolux iqtidari kerək boləqini ər kixi əməs, bəlki ayal kixi boləqanliqidin!), kərsitilgən etiqađqini Sarah dēp qaraymiz. U Hudaning səzidin gumanlanəqandin keyin, əyibləngən bolup andin qing etiqađta turəqan boluxi mumkin («Yar.» 18:1-15ni kərüng). ■ 11:11 Yar. 17:19; 21:2; Luqə 1:36. ■ 11:12 Yar. 15:5; 22:17; Rim. 4:18. ■ 11:13 Yar. 23:4; 47:9; Yh. 8:53. ■ 11:16 Mis. 3:6; Mat. 22:32; Ros. 7:32.

17-18 Ibrahım Huda tərıpidin sinaloınida, etıqadı boloaqqa ooqlı Ishakni kurbanlık süpitidə Hudaoqa atidi; gərqə u Hudaning wədilirini, jümlidin «Sening namingni dawamlaxturidioqan nəsling bolsa Ishaktin kelip qikidu» deginini tapxuruwaloqan bolsimu, u yənıla birdinbir ooqlını kurban kılıxka təyyar turdi. ■ 19 Qünki u hətta Ishak olğan təkđirdimu, Hudaning uni tirildürüxkə qadır ikənlikigə ixəndi. Mundakqə eytkanda, Ishakni ölümdin tirildürülgəndək qaytidin tapxuruwaldi.

20 Etıqadı boloaqqa, Ishak ooqulliri Yakup bilən Əsawning kəlgüsi ixlırioqa həyrlik tiləp dua kildi.■

21 Etıqadı boloaqqa, Yakup aləmdin ətüx aldida Yüsüpning ikki ooqlining hər biri üqün həyrlik dua kılıp, həsisioqa tayinip turup Hudaoqa səjdə kildi. □ ■ 22 Etıqadı boloaqqa, Yüsüp səkratka qüxüp qaloqanda, bəni Israilning Misirdin qikip ketidioqanlıkını tiloqa aldi həmdə əzining ustihanoliri tooqrulukmu əmr kildi.□ ■

■ 11:17-18 Yar. 22:10; Yar. 21:12; Rim. 9:7; Gal. 3:29.

■ 11:20 Yar. 27:28,39. □ 11:21 «Etıqadı boloaqqa, Yakup aləmdin ətüx aldida Yüsüpning ikki ooqlining hər biri üqün həyrlik dua kılıp, həsisioqa tayinip turup Hudaoqa səjdə kildi» — «Yar.» 47:31 (grek tilidiki «Səptuagint» (LXX) degən təjımisini)ni kərüng. ■ 11:21 Yar. 47:31; 48:15.

□ 11:22 «Etıqadı boloaqqa, Yüsüp səkratka qüxüp qaloqanda, bəni Israilning Misirdin qikip ketidioqanlıkını tiloqa aldi həmdə əzining ustihanoliri tooqrulukmu əmr kildi» — Yüsüpning əmri bolsa «Silər Misirdin qikqininglarda mening ustihanolirimni elip ketinglar» degənlik idi. «Yar.» 50:24 wə «Mis.» 18:19ni kərüng. ■ 11:22 Yar. 50:24.

²³ Etikadi boloqqa, Musa tuquloqanda, uning ata-anisi uni üq ay yoxurdi; qünki ular Musaning yekimlik bir bala ikénlikini kórdi, padixahning pərmanidinmu kórkmidi. □ ■ ²⁴ Etikadi boloqqa, Musa qong bolup uluq zat boloqandin keyin, «Pirəwning kizining ooli» degən atakta turiwerixni rət kılıp, ²⁵ gunah iqidiki ləzzətlərdin waqitlik bəhrimən boluxning ornioq, Hudaning həlki bilən billə azab qekixni əwzəl kórdi. ■ ²⁶ U Məsihkə karitiloqan həkərkə uqraxni Misirning həzinisidiki bayliklaroq igə boluxtinmu əwzəl bildi. Qünki kəzlrini *ərxiki* in'aməq tikiwatatti. □ ²⁷ Etikadi boloqqa, u padixahning qəzipidinmu kórkmay Misirdin qikip kətti. *Japa-muxəkkətkə* qididi, qünki Kəzgə Kərünmigüqi uning kəzigə kərünüp turoqandək idi. ²⁸ Etikadi boloqqa, u «tunji oqlining jenini aloquqi» *pərixting Israillaroq* təgməsliki üqün *tunji* «ötüp ketix» həytini ötküzüp, xuningəq munasiwətlik kənni

□ **11:23 «Etikadi boloqqa, Musa tuquloqanda, uning ata-anisi uni üq ay yoxurdi; qünki ular Musaning yekimlik bir bala ikénlikini kórdi, padixahning pərmanidinmu kórkmidi»** — «yekimlik bir bala» bu səz qoqum Musaning bir aləhdilikini, uning Hudaqə yaqidioqlinlikini kərsətsə kərk («Ros.» 7:20nimu kəring). ■ **11:23** Mis. 2:2; Ros. 7:20.

■ **11:25** Zəb. 84:10 □ **11:26 «U (Musa) Məsihkə karitiloqan həkərkə uqraxni Misirning həzinisidiki bayliklaroq igə boluxtinmu əwzəl bildi...»** — «Məsihkə karitiloqan həkərkə» degən səz bəlkim Məsihning hərdaim (həttə dunyaqə kelixidin ilgiri) Öz həlki bilən bir ikénlikini kərsitidu. Bu əjayib ibarə toqruluk «koqumqə səz»imizdə tohtilimiz.

buyruloqini boyiqə sepip-sürkidi. □ ■

²⁹ Etikadi boloqqa, *Israillar* Kizil dengizdin huddi kuruklukta mangoqandək mengip etti. Biraq *ularni qoqlap kəlgən* Misirliklar otməqci boloqanda suqə qərək boldi. ■

³⁰ Etikadi boloqqa, həlk yəttə kün Yeriho xəhirining sepilini aylanoqandin keyin sepil örüldi. □ ■

³¹ Etikadi boloqqa, pahixə ayal Rahab Israil qarlıquqilirini dostlarqə kütüwaloqqa, itaətsizlər *boloqan öz xəhridikilər* bilən birliktə həlak bolmidi. ■

³² Mən yənə nemixkə sözləp olturay? Gideon, Barak, Ximxon, Yəftah, Dawut, Samuil wə qaloqan baxkə pəyoqəmbərlər toqrisida eytip kəlsəm wəqit yətməydu. ■ ³³ Ular etikadi bilən əllərnin üstidin oqalib kəldi, adalət yürgüzdi, *Huda* wədə qiloqanlarqə erixti, xir-

□ **11:28** «Etikadi boloqqa, u «tunji oqlining jenini aloquqi» pərixtnin *Israillarqə təgməsliki* üqün *tunji «ötüp ketix»* həytini otküzüp, *xuningqə munasiwətlik kənni buyruloqini boyiqə sepip-sürkidi*» — bu wəqələri qüxinix üqün «Mis.» 12-babkə qaralsun. ■ **11:28** Mis. 12:21.

■ **11:29** Mis. 14:22. □ **11:30** «Etikadi boloqqa, həlk yəttə kün Yeriho xəhirining sepilini aylanoqandin keyin sepil örüldi» — Yeriho xəhiri Israillar Misirdiki kulluqtin qutulup, Huda berixkə wədə qiloqan Kanaan zeminida jəng qilmayla igiligən tunji xəhər. «Yəxua» 6-babni kəring. ■ **11:30** Yə. 6:20. ■ **11:31** Yə. 2:1; 6:23; Yəq. 2:25. ■ **11:32** Həq. 4:6; 6:11; 11:1; 12:7; 13:24; 1Sam. 17:45; 1Sam. 12:2.

larning aqzilirini etip qoydi, □ ■ 34 dəhxətlik otning yalkunini eqürdi, kiliqning tiqidin keqip kutuldi, ajizliktin küqəydi, jənglərdə baturluq kərsətti, yat əllərnin qoxunlirini teripirəng kildi. □ ■ 35 *Etikadi boləraqqa*, ayallar əlgən uruk-tuqkanlirini əlümdin tirildürgüzüp qayturuwalđi; birəq bəxkilar kəlgüsidə tehimu yahxi həlda əlümdin tiriləyli dəp, qutulux yolini rət kilip kiyinilixkə bərdəxlik bərdi. ■ 36 Yənə bəzilər sinilip har-məshirilərgə uqrap qamqilandi, bəzilər hətta kixənlinip zindanoqa taxlandi; □ ■ 37 ular qalma-kesək kilip əltürüldi, hərə bilən hərilinip parqilandi, sinəklərnə bəxidəin ətküzdi, kiliqlinip əltürüldi; ular qoy-əqkə terilirini yepinqa kiləqan həlda sərsən

□ 11:33 «Ular etikadi bilən əllərnin üstidin əqalib kəldi, adalət yürgüzdi...» — «adalət yürgüzdi» bəlkim Dawuttək adillik bilən yurt soraxlirini, yəki Ayuptək bəxkilərnin dərdigə yetixni (məsilən, «Ayup» 29:12-17, 31-babni kəring) kərsitidu. «ular etikadi bilən ... Huda wədə kiləqanlaroqa erixi, xirlərnin aqzilirini etip qoydi...» — bir qətim Daniyal pəyqəmbər xir uwisioqa taxlanəqan, birəq u Hudaqa boləqan etikadi wəjidin xirlərdin qutulup qaləqan. «Dan.» 6-babni kəring. ■ 11:33 Həq. 14:6; 1Sam. 17:34; Dan. 6:23.

□ 11:34 «dəhxətlik otning yalkunini eqürdi,...» — məsilən, «Dan.» 3-babni kəring. ■ 11:34 1Sam. 20:1; 1Pad. 19:3; 2Pad. 6:16; Ayup 42:10; Zəb. 66:12; Yəx. 38:21; Yo. 3:10

■ 11:35 1Pad. 17:23; 2Pad. 4:36; Ros. 22:25. □ 11:36 «Yənə bəzilər sinilip har-məshirilərgə uqrap qamqilandi, bəzilər hətta kixənlinip zindanoqa taxlandi» — Təwrattə muxundəq misəllər nuroqun. 35-əyətə kərsitilgən əzəblər wə uxbu bəttə bəzi bəxkə ixlər «Makəbbiylər» dēgən tarixiy kitab (1-, 2- wə 4-tom)da hatirilənidu. Bu kitab Təwratning bir qismi bolmisimu, tarixunaslar tərripidin əsasən ixənqlik dəp qərilidu. ■ 11:36 Yər. 20:2.

bolup yürdi, namratlikta yaxidi, kiyin-kistakka uqridi, horlandi □ ■ 38 (ular bu dunyaoq zayə kətkənidi), qəllərdə, taqlarda, əngkürərdə wə gəmilərdə sərgərdan bolup yürdi.

39 Bularning həmmisi etikadi bilən Hudaning Öz guwahı bilən təripləngən bolsimu, Hudaning wadə kılqinioqə əyni boyiqə erixkini yok. □

40 Əmdilikdə Huda bizlər üqün tehimu əwzəl bir nixan-məksətni bekitkən bolup, ular bizsiz kamalətkə yətküzülməydu. □

12

Huda Öz pərzəntlərini tərbiyləydu

1-2 Əmdi ətirapimizda guwahqılar xunqə qong buluttək bizni oruwaləqəqə, hərhil eqir yük həm bizgə asanla qirmixiwalidiqan gunahni qerüp taxlap, aldimizəqə koyuloqan yügürux yolini qidamlıq bilən besip yügürəyli; buningda

□ 11:37 «...hərə bilən hərilinip parqilandi...» — Yəhudiyların həlqəsinin bəzi tarixləri boyiqə Manassəh padixah Yəxaya pəyoqəmbərnə xundəq kılqan. Təwrat əzidə muxu tarix hatir-ilənmigən. ■ 11:37 1Pad. 21:13; 2Pad. 1:8; Mat. 3:4. □ 11:39 «Bularning həmmisi etikadi bilən Hudaning öz guwahı bilən təripləngən bolsimu, Hudaning wadə kılqinioqə əyni boyiqə erixkini yok» — «erixkini yok» degənlik yər yüzidə tirik waqtida erixmigən, deməqci. Tirilgəndə pütünləy baxqıqə bolidu, əlwəttə! □ 11:40 «Əmdilikdə Huda bizlər üqün tehimu əwzəl bir nixan-məksətni bekitkən bolup, ular bizsiz kamalətkə yətküzülməydu» — deməq, ular bizni kütuxi kerək, yəngi əhdidin bəhrimən boləqan etikadqı bizlər bilən təng kamalətkə yətküzüldi.

kəzimizni etika dimizning Yol Baxli oquqisi wə Takamullaxturoquqisi bol oqan Əysaqə tikəyli. U Özini kütkən huxallik üqün kresttiki azabka bərdaxlik bərdi həm uningda bol oqan həkəretkə pisənt kilmidi. Xuning bilən U Hudaning təhtining ong tərripidə olturoquzuldi. □ ■

³ Kənglünqlərninğ hər ip sowup kətməsliki üqün, gunahkarlarınğ xunqə kattik hor-laxliriqə bərdaxlik Bərgüqini kəngül koyup oy-lanqlar.

⁴ Gunahka qarxi kürəxlərdə tehi kan akkuzux dərijisigə berip yətmidinglar. ■ ⁵ Hudaning silərgə Öz pərzəntlirim dəp jekiləydi oqan *mukəddəs yazmilardiki* munu səzlini untudunqlar: —

«I oqlum, Pərwərdigarninğ tərbiyisigə səl qarima,

Əyiblənginingdə kənglünğ sowup kətmisun, ■

⁶ Qünki Pərwərdigar səyginigə tərbiyə beridu, Mening oqlum dəp kəbul kəloqanlarınğ

□ **12:1-2 «Əmdi ətirapimizda guwahqilar xunqə qong bu-luttək bizni oruwal oqqa,... »** — «guwahqilar» ikki tərəptiki səz boluxi mumkin: (1) Yukiriki 11-babta til oqə elin oqan kixilər bizgə etika bilən yaxaxning nemə ikənlikini kərsitip «guwahlik bərgənliki»ni həm (2) «etika dning bəygisi»də yügürginimizdə bularninğ ərx tin bizgə guwahqilardək qarap turuwatқанlikini kərsitidu. «Bulut» kizik gəp — «Dan.» 7:13, «Mat.» 24:30, 26:46, «1Tes.» 4:17, «Wəh.» 1:7ni kəring. ■ **12:1-2** Rim. 6:4; 12:12; 1Kor. 9:24; Əf. 4:22; Kol. 3:8; Ibr. 10:36; 1Pet. 2:1, 2; Luqa 24:26; Fil. 2:8-11; Ibr. 1:3; 8:1; 1Pet. 1:11. ■ **12:4** 1Kor. 10:13. ■ **12:5** Ayup 5:17; Pənd. 3:11-12; Wəh. 3:19.

həmmisini dərriləydu». □ ■

⁷ Azab qəkkininglarni Hudaning tərbiyisi dəp bilip, uningə bərdaxlik beringlar. Qünki siləning tərbiyə elixinglarning əzi Hudaning siləni oqlum dəp muamilə kıləanlikini kərsitidu. Kaysi pərzənt atisi tərpidin tərbiyilənməydu? ⁸ Əmdi *Hudaning* tərbiyilixidə hər bir pərzəntining öz ülüxi bar; ləkin bu ix silərdə kəm bolsa həkikiy oqulliridin əməs, bəlki haramdin boləan pərzənti bolup qikisilər.

⁹ Uning üstigə həmmimizning əzimizgə tərbiyə bərgən ət jəhəttiki atilirimiz bar, biz ularnimu hərmətləp kəlduk. Xundak ikən, rohlarning atisioqə tehimu itaət kilmamduk? Xundakta həyatimiz yaxnimamdu?

¹⁰ Ət jəhəttiki atilirimiz bərhək pəkət əzi muwapik kərgən yol boyiqə azoqinə wakit bizni tərbiyiləgən. Ləkin U bolsa bizgə paydilik bolsun dəp, pak-mukəddəslikidin muyəssər boluximiz üqün tərbiyiləydu. ¹¹ Əmdi kattik tərbiyə berilgən waktida adəmni hux kilmaydu, əksiqə adəmni kayəuəqə qəmdüridu; birək buning bilən tüzəlgənlərgə u keyin həkkaniyliktin qikқан tinq-hatirjəmlikning mewisini beridu.

¹² Xuning üqün, «Telip sanggilioqan qolunglarni,

□ 12:6 «I oqlum, Pərwərdigarning tərbiyisigə səl qarima, əyiblənginidə kənglüng sowup kətmisun, qünki Pərwərdigar səyginigə tərbiyə beridu, Mening oqlum dəp qəbul kıləanlarning həmmisini dərriləydu»

— «Pənd.» 3:11-12. ■ 12:6 Pənd. 3:11,12

zəiplixip kətkən tizinglarni ruslanglar» □ ■ 13 wə «aqsak»larning pükülüp qalmay, bəlkı xıpa tepixi üqün pütlinglarni tüz yollarda mangdurunglar.□

Hudaning qorqunqida yaxanglar

14 Barlik kixilər bilən inak ətüxkə wə pak-mukəddəs yaxaxka intilinglar; mukəddəs bolmioqan kixi hərgiz Rəbni kərəlməydu. ■

15 Oyoqak turunglarki, heqkim Hudaning mehir-xəpkıtidin məhrum qalmisun; aranglarda silərgə ix tapkuzup siləрни kəydürıdıoqan, xundakla kəp adəmləрни buloqap napak boluxka səwəb bolidioqan birər əq-adawət yiltizi ünmisun. ■ 16 Aranglarda heqbir buzukluk kılouqi yaki əzining tunji oqulluk hokukını bir wah tamakka setiwətkən Əsawdək ihlassız kixi bolmisun. □ ■ 17 Qünki silərgə məlumki, Əsaw keyin *atisining* həyrlik duasını elixni oylioqan bolsimu, xundakla uningoqə intilip kəz yaxlirini ekıtip yalwuroqan bolsimu, u *bu ixlarni ornioqə*

□ 12:12 «... «Telip sanggilioqan qolunglarni, zəiplixip kətkən tizinglarni ruslanglar»» — yaki «...«telip sanggilioqan qolunglarni, zəiplixip kətkən tizinglarni kükəytinglar»» («Yəx.» 35:3dın nəkil kəltürölgən). ■ 12:12 Yəx. 35:3. □ 12:13 «... «aqsak»larning pükülüp qalmay, bəlkı xıpa tepixi üqün pütlinglarni tüz yollarda mangdurunglar» — «aqsak»lar bəlkim etikadi ajizlarni kərsitidu. ■ 12:14 Rim. 12:18; 2Tim. 2:22. ■ 12:15 Qan. 29:17; Ros. 17:13; 2Kor. 6:1; Gal. 5:12.

□ 12:16 «...Əzining tunji oqulluk hokukını bir wah tamakka setiwətkən Əsawdək ihlassız kixi bolmisun» — «Yar.» 25:29-34. ■ 12:16 Yar. 25:33; Əf. 5:3; Kol. 3:5; 1Tes. 4:3.

kəltüridioqan towa qilix yolini tapalmay, rət qilindi. □ ■

Sinay teqi — Israillar Təwrat qanunini qobul qiloqan taoq — wə Zion teqi, yəni ərxiki Yerusalem

¹⁸ Qünki silər qol bilən tutqili bolidioqan, yalkunlap ot yenip turuwatqan həmdə sürlük bulut, qarangoquluk wə qara quyun qaplioqan axu taoqqa kəlmidinglar — □ ■

¹⁹ (u jayda kanay sadasi bilən səzligən awaz yətküzülgəndə, bularni anglioqanlar: «Bizgə yənə səz qilinmisun!» dəp *Hudaqə* yalwuxuti;

□ **12:17 «...u (Əsaw) bu ixlarni ornioqə kəltüridioqan towa qilix yolini tapalmay...»** — baxqə birhil tərjimisi «u (Əsaw) əz gunahidin towa qilix yolini tapalmay...». «Towa qilix» grek tilida «uni» bilən ipadilinidu. Bəzi tərjimanlar bu «uni» degənni «gunahidin towa qilix»ni kərsitidu, dəp qaraydu. Lekin «Yar.» 27:1-40kə qarioqanda, uning izdigini əslidiki təlwilikidin towa qilix əməs, bəlkə pəkət puxayman bilən atisining həyrlik duasila idi. Xuning üqün muxu yərdə «towa qilix»ning mənisi: — (1) atisining qararini, yaki (2) Hudaning iradisini əzgərtixni bildüridu (oqurmənlərgə ayanki, «towa qilix»ning əslidiki mənisi «kəzqaraxni əzgərtix» «pozitsiyəni əzgərtix» degənlik). ■ **12:17** Yar. 27:36. □ **12:18 «yalkunlap ot yenip turuwatqan həmdə sürlük bulut, qarangoquluk wə qara quyun qaplioqan axu taoqqa kəlmidinglar...»** — «axu taoq» bolsa Yəhədiy həlqi Musa pəyoqəmbərnəning wasitisi bilən Təwrat qanunini qobul qiloqan Sinay teqini kərsitidu («Mis.» 19-babni kərüng). ■ **12:18** Mis. 19:10,16; 20:21; Qan. 5:22.

□ ■ 20 qünki ular qilinoqan əmrni kətürəlmidi. «Egər bu taqqa hətta birər haywanning ayioqi təgsimu, qalma-kesək qilip öltürölsun» *dəp tapilanoqanidi*; □ ■ 21 u körünöx xundak qorkunqluk idiki, Musamu: «Bək qattik qorkup oqal-oqal titrəp kəttim» degənidi).□ ■

22 — Silər bəlki Zion teoqoqa, yəni mənggü hayat Hudaning xəhiri — ərxtiki Yerusalemoqa, tümənligən pərixtilərgə, ■ 23 isimliri ərxtə pütölgən tunji tuqulqanlarning heyət-mərikə huxallikida jəm qilinoqan jamaitigə, həmməylənninq soraqqisi Hudaqqa, takamullaxturuloqan həkqaniy kixilərninq

□ 12:19 «u jayda kanay sadasi bilən səzligən awaz yətküzölgəndə, bularni anglioqanlar: «Bizgə yənə səz qilinmisun!» dəp Hudaqqa yalwuruxti» — «Qan.» 15:23ni körüng. ■ 12:19 Mis. 20:19; Qan. 5:25; 18:16. □ 12:20

«qünki ular qilinoqan əmrni kətürəlmidi. Əgər bu taqqa hətta birər haywanning ayioqi təgsimu, qalma-kesək qilip öltürölsun» dəp tapilanoqanidi...» — baxka birhil təjrimisi: «qünki ularoqa tapilanoqan: «Əgər bu taqqa hətta birər haywanning ayioqliri təgkən bolsimu, qalma-kesək qilip öltürölsun» degən əmrni kətürəlmidi». ■ 12:20 Mis. 19:13.

□ 12:21 «u körünöx xundak qorkunqluk idiki, Musamu: «Bək qattik qorkup oqal-oqal titrəp kəttim» degənidi» — «Qan.» 9:19. ■ 12:21 Qan. 9:19 ■ 12:22 Gal. 4:26; Wəh. 3:12; 21:10-27.

rohlirioq □ ■ 24 wə yengi əhdining wasitiqisi Əysaoq, xundakla həm Uning sepilgən kənioq kəldinglar. Bu qan Həbilningkidin əwzəl söz qilidu. □ ■

25 Bu sözni qiloquqini rət qilmasliqinglar üqün diqqət qilinglar. Qünki yər yüzidə əzlrigə wəhiy yətküzüp agahlanduroquqini rət qiloqanlar jazadin keqip kutulalmioqan yərdə, ərxtə bizni agahlanduroquqidin yüz ərüsək, həlimiz tehimu xundak bolmamdu?

□ ■ 26 Əmdi xu qaoqda Hudaning awazi zeminni təwritiwətkənidi; ləkin əmdi U: «Əzüm yənə bir qətim zeminnila əməs, asmannimu

□ 12:23 «isimliri ərxtə pütülgən tunji tuquloqanlarning... jamaitigə...» — «tunji tuquloqanlar» degən söz bu

yərdə Əysa Məsihgə etikad qilip, «qaytidin tuquloqan» Hudaning pərzənti dəp hesablanolanlarni kərsitidu. «**ərxtiki Yerusalemoq, tümənligən pərixtilərgə, isimliri ərxtə pütülgən tunji tuquloqanlarning həyt-mərikə huxallikida jəm qilinoqan jamaitigə,...**» — (22-23-ayət) baxqa birhil

təjmisisi: «həyt-mərikə huxallikioq jəm bolidioqan tümənligən pərixtilərgə, isimliri ərxtə yeziloqan tunji tuquloqanlarning jamaitigə...». Israillarning isimlirining həmmisi yər yüzidə «royhət»tə pütülüxi buyruloqanidi («Qəl.» 1:1-18). Ləkin jamaəttikilərnin isimliri yər yüzidə əməs, bəlkə ərxtə pütüklüktur. ■ 12:23 Luqa 10:20. □ 12:24 «wə yengi əhdining wasitiqisi Əysaoq, xundakla həm Uning sepilgən kənioq kəldinglar. Bu qan Həbilningkidin əwzəl söz qilidu» — Əysa Məsihnin sepilgən kəni insanning gunahlrini tiləp ularni pak qilidu. Həbilning kəni bolsa intikam dəp hərkiyəp yioqlaytti («Yar.» 4:10). ■ 12:24 Yar. 4:10; Ibr. 10:22; 11:4; 1Pet. 1:2. □ 12:25 «...yər yüzidə əzlrigə wəhiy yətküzüp agahlanduroquqi» — muxu yərdə Hudaning Musa pəyoqəmbər arkilik səzliginini kərsitidu. ■ 12:25 Ibr. 2:3.

təwritimən» dəp wədə kildi. □ ■ 27 «Yənə bir kətim» degən bu söz təwritilidiqanlarning, yəni yaritiloqan nərsilərnin təwritilixi bilən yoxitilidiqanlikini, təwrətkili bolmaydiqan nərsilərnin mənggü müqim bolidiqanlikidin ibarət məninini bildüridu.

28 Xuning üqün, təwrətkili bolmaydiqan bir padixahliqqa müyəssər bolup, mehir-xəpkətni qing tutup bu arkilik ihlasmənlik wə əyminix-korkunq bilən Hudani hursən kilidiqan ibadətlərnini kilayli. □ ■ 29 Qünki Hudayimiz həmmi yəwətküqi bir ottur. □ ■

13

Hudani hux kilix

1 Aranglarda kərindaxliq mehir-muhəbbət tohtimisun. ■ 2 Natonux kixilərgə mehməndost boluxni untumanglar. Qünki bəzilər xu yol bilən bilməstin pərixtilərnini mehman kiləqan. ■

□ 12:26 «Əmdi xu qaqda Hudaning awazi zeminni təwritiwətkənidi...» — «xu qaqda» — Huda Sinay teqədin səzliginidə. «lekin əmdi U: «Əzüm yənə bir kətim zeminnila əməs, asmannimu təwritimən» dəp wədə kildi» — «Hag.» 2:6ni kərüng. ■ 12:26 Hag. 2:5.

□ 12:28 «təwrətkili bolmaydiqan bir padixahliqqa müyəssər bolup, mehir-xəpkətni qing tutup,...» — baxka birhil tərjimisi: «təwrətkili bolmaydiqan bir padixahliqqa müyəssər boləqinimizdin minnətdar bolup,...». ■ 12:28 1Pet. 2:5.

□ 12:29 «Qünki Hudayimiz həmmi yəwətküqi bir ottur» — bu sözlər «Qan.» 4:24, 9:3dimu tepilidu. ■ 12:29 Qan. 4:24. ■ 13:1 Rim. 12:10; Əf. 4:3; 1Pet. 1:22; 2:17; 4:8.

■ 13:2 Yar. 18:1; 19:1; Rim. 12:13; 1Pet. 4:9.

³ Zindanoq taxlanoqanlarni ular bilən billə *zindanda* zanjirləngəndək yad etinglar. Horlanoqanlarni özünqlarmu təndə turuwatқан bəndə süpitidə yad etip turunglar. □ ■

⁴ Həmmə adəm nikahқа hərmət kilsun, ər-hotunlarning yatidioqan yeri daqsiz bolsun; qünki Huda buzukqilik kılquqilar wə zina kılquqilardin hesab alidu. □ ⁵ Mengix-turuxunglar pulpərəsliktin haliy bolsun, barioq qanaət kilinglar. Qünki Huda mundaq degən: «Səndin əsla ayrılmaymən, Seni əsla taxlimaymən». □ ■

⁶ Xunga, yürəklik bilən eytalaymizki, «Pərwərdigar mening Yardəmqimdur, heq korkmaymən,

□ **13:3 «Zindanoq taxlanoqanlarni ular bilən billə zindanda zanjirləngəndək yad etinglar»** — «zindanoq taxlanoqanlar» wə «horlanoqanlar» etikadi üqün ziyankəxlikkə uqriqanlarni kərsitidu. **«horlanoqanlarni özünqlarmu təndə turuwatқан bəndə süpitidə yad etip turunglar»** — bu jekiləxning mənisi bəlkim: (1) əzliringlar ajizlikқа wə jismaniy azablarоq duq kəlgənlikinglar түpəylidin muxularni yad etip turunglar; (2) yaki Əysa Məsiһning teni bolоqan jamaət əzasi süpitidə, һesdaxlik wə dərddaxlik kərsitinglar» degənni bildüridu. ■ **13:3** Mat. 25:36. □ **13:4 «ər-hotunlarning yatidioqan yeri daqsiz bolsun»** — baxқа birhil tərјimisi boluxi mumkin: «nikah һərdaim һərmətlik ix, ər-hotunluk orun daqsizdur» — bu tərјimə toqra bolsa, asasiy mənisi ər-hotunluk, xundakla ər-hotunluk arisidiki muһəbbətlik jinisiy munasiwət Huda aldida yahxi ixtur. □ **13:5 «Səndin əsla ayrılmaymən, seni əsla taxlimaymən»** — Təwrat, «Қan.» 31:6-8. ■ **13:5** Yar. 28:15; Mis. 23:8; Қan. 16:19; 31:6, 8; Yə. 1:5; 1Tar. 28:20; Pənd. 15:16; Fil. 4:11; 1Tim. 6:6, 8.

Kixilər meni nemə qilalisun?» □ ■

⁷ Silərgə Hudaning söz-kalamini yətküzgən, silərnin yetəkqiliringlarni esinglarda tutunglar. Ularning mengix-turuxining mewə-nətijsigə kəngül koyup qarap, ularning etiqadini ülgə qilinglar: —■

⁸ Əysa Məsih tünügün, bugün wə əbədil'əbədgigə əzgərməydu! □ ⁹ Xuning üqün, hərhil qəyriy təlimlər bilən ezikturulup kətmənglar; qünki insanning kəlbi *kurbanliqqa* has yeməklilər bilən əməs, bəlki Hudaning mehir-xəpkiti bilən kuwwətləndürülgini əwzəl. Qünki bundak yeməklilərgə berilip keliwatqanlar ulardin heqkandak payda kərgən əməs. ■

¹⁰ Bizlərnin xundak bir kurbangahimiz barki, ibadət qedirida hizməttə bolqanlarning uningdin yeyix hokuki yoxtur. □ ¹¹ Qünki gunah tiləx süpitidə soyuloqan, keni bax kahin təripidin

□ **13:6 «Pərwərdigar mening Yardəmqidur, heq qorkmaymən, kixilər meni nemə qilalisun?»** — «Zəb.» 27:1, 118:6. ■ **13:6** Zəb. 54:4; 56:4; 118:6-7 ■ **13:7** Ibr. 13:17.

□ **13:8 «Əysa Məsih tünügün, bugün wə əbədil'əbədgigə əzgərməydu!»** — muəllip, bu həqiqətni dəl xu yetəkqi qerindaxlarning etiqadining jəwhiridur, deməkqi boluxi mumkin. ■ **13:9** Yər. 29:8; Mat. 24:4; Yh. 6:27; Rim. 14:17; 16:17; Əf. 4:14; 5:6; Kol. 2:16; 2Tes. 2:2; 2Tim. 4:3; 1Yuha. 4:1. □ **13:10 «Bizlərnin xundak bir kurbangahimiz barki, ibadət qedirida hizməttə bolqanlarning uningdin yeyix hokuki yoxtur»** — bu «kurbangah» Əysa Məsih insannin gunahı üqün mihlinip öltürülgən krestni kərsitidu. Muxu «kurbangahdin yeyix» bolsa uning kurbanlikidin qikqan, mənggüllük həyattiki hərtürlük rohıy mewilərdin bəhrimən boluxtin ibarət bolidu.

əng mukəddəs jayoʻga elip kirilgən qurbanlik haywanlarning teni bolsa qarargahning sirtioʻga elip qikilip keydürölətti. □ ■ 12 Xunga Əysamu Öz qeni bilən həlkni paklap Hudaoʻga atax üqün, xəhər dərwazisining sirtida azab qekip öldi. □ ■ 13 Xundak ikən, bizmu qarargahning sirtioʻga qikip, Uning yenioʻga berip, Uningoʻga qaritiloʻqan

□ 13:11 «Qünki gunah tiləx süpitidə soyuloʻqan, qeni bax kahin tərpidin əng mukəddəs jayoʻga elip kirilgən qurbanlik haywanlarning teni bolsa qarargahning sirtioʻga elip qikilip keydürölətti» — «Law.» 16:27ni kərüng.

■ 13:11 Mis. 29:14; Law. 4:21; 6:30; 16:27; Qəl. 19:3. □ 13:12 «Xunga Əysamu Öz qeni bilən həlkni paklap Hudaoʻga atax üqün, xəhər dərwazisining sirtida azab qekip öldi» — demisəkmü, Əysa Məsih əlidiqan jay (Golgota) Yerusalemining sepilining sirtida idi. Məsihning bu «sirtka qikirilip eltürülüxi» keyinki əgəxkənlərgə simwöl boluqan bolup, Hudaning həlki Məsihning həmrəhlikidin bəhrimən boluxi üqün «xəhərnin sirtida», yəni öz yurti tərpidin qətkə qekilixioʻga təyyar turuxi kərəklikini kərsitidu. Məsihkə əgəxkən Yəhudi yəhəlk üqün tehimu xundak idi. 13-ayəttiki izahətlarni kərüng. ■ 13:12 Yh. 19:17,18.

hakarətkə ortaq bərdaxlık berəyli. □ ¹⁴ Qünki yər yüzidə mənggü məwjut turidioğan xəhirimiz yok, bəlki kəlgüsidiki xəhərgə intilməktimiz.

■ ¹⁵ Xunga, Məsih arkilik Hudağa kurbanlık süpitidə mədhıylirimizni tohtawsız atayli, yəni öz ləwlimizning mewisi süpitidə Uning namini etirap kılayli. □ ■ ¹⁶ Əmdi həyr-sahawət kilixni wə baringlardin ortaq təkşimləxnı untumanglar. Qünki Huda bundak kurbanlıqlardin hursən bolidu.■

¹⁷ Yetəqıliringlarğa itaət kilip, ularğa boy-sununglar. Qünki ular öz hizmitidin Hudağa hesab beridioğanlar bolup, həmixə jeninglardin həwər elixka oyoqak turidu. Ularning bu ixi kəyoqu-ələm bilən əməs (qünki undak bolsa silərgə heq payda yətküzülməydu) bəlki huxal-

□ **13:13 «Xundak ikən, bizmu qarargahning sirtioğa qikip, Uning yenioğa berip...»** — «qarargahning sirtioğa qikix» Məsihkə əgəxkən Yəhudiylar həlkigə nisbətən ibadəthanidiki kurbanlıqlardin, xundakla ularğa baqlıq əkidiliridin waz keqix bəkmü hakarətlilik ix idi. Huddi Əysa Məsih Yerusalem xəhər dərwasisining sirtida mihlanoqanda hakarətkə karimioqanoğa ohxax, hətni okuwatqan Yəhudiylar kitabhanlarmu kona əkidiliridin waz keqixkə wə uning tüpəylidin uqraydioğan hakarətkə karimay, Əysa Məsihkə yüzlinixi kerək idi. «... **Uning yenioğa berip, Uningoğa karitiloğan hakarətkə ortaq bərdaxlık berəyli**» — Əysa Məsihgə karitiloğan karxililik həm hakarətlər bögüngə kədər Uningoğa wə Uningoğa təwə boloğanlarğa karitilip kəlməktə. Qarangoqluluk bəribir nuroğa karxi turidu, xunga Hudaning həlki haman bir tərəptin bolmisa baxka bir tərəptin ziyankəxlilikə uqraydu. ■ **13:14** Fil. 3:20.

□ **13:15 «...öz ləwlimizning mewisi süpitidə Uning namini etirap kılayli»** — «uning nami» muxu yərdə Məsihning namini kərsitidu. ■ **13:15** Hox. 14:3. ■ **13:16** Fil. 4:18.

huramlik bilən elip berilsun. □ ■

¹⁸ Biz üqün dua qilip turunglar; qünki wijdanimizning pak ikənlikigə, hər bir ixlarda toqra yolda mengixni halaydioqanlikimizə qayil qilinduk. ¹⁹ Yeninglarəq patraq kaytip berixim üqün, dua qilixinglarni alahidə ötünimən. □

Dua

²⁰ Əmdi mənggölük əhdining qeni bilən koy padisining katta padiqisi boləqan Rəbbimiz Əysani ölumdin tirildürgüqi, hatirjəmlikning Igisi boləqan Huda □ ■ ²¹ Əysa Məsih arkilik silərgə Əzini hursən qilidioqan ixlarni qildurup, silərnəni hər bir yahxi əməldə takamullaxururup iradisining ijqaqiliri qiloay! Məsihkə

□ **13:17 «ularning bu ixi qayoqu-ələm bilən əməs ... bəlki huxal-huramlik bilən elip berilsun»** — «ularning bu ixi»: (1) yetəqqlərning həwər elix hizmiti, yaki: (2) Hudaqə hesab tapxurux, yaki: (3) bu ikkisini kərsitidu. Bizningqə u hesab tapxuruxini kərsitidu. ■ **13:17** Əz. 3:18; 33:8; Fil. 2:29; 1Tes. 5:12; 1Tim. 5:17. □ **13:19 «Yeninglarəq patraq kaytip berixim üqün, dua qilixinglarni alahidə ötünimən»** — «mening kaytip berixim üqün» degənlik bəlkim muəllipning türmidin azad qilinixini kərsitidu. □ **13:20 «mənggölük əhdining qeni bilən koy padisining katta padiqisi boləqan Rəbbimiz Əysani ölumdin tirildürgüqi»** — «mənggölül əhdə» toqruluk «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. «Hatirjəmlikning Igisi boləqan Huda» grek tilida: «hatirjəmlikning Hudasi» — demək, hatirjəmlik bərgüqi həm Əzi hərdaim hatirjəmliktə turəquqi Hudadır. ■ **13:20** Yəx. 40:11; Əz. 34:23; Yh. 10:11; 1Pet. 5:4.

əbədil'əbədgicə xan-xərəp boləyay! Amin! □ ■

Ahirkı söz

²² Silərdin ötünimənki, i qerindaxlirim, bu nəsihət sözümge eqir kərməy kulak saləyaysilər; silərgə muxunqilikla sözlərnı yazdim, halas.

²³ Qerindiximiz Timotiyning zindandin koyup berilgənlikidin həwərdar boləyaysilər. Yeqında yeniməqa kelip qalsa, mən silərnı yoklap barəqinimda u mən bilən billə baridu.

²⁴ Barlik yetəqiliringlar wə barlik mukəddəs bəndilərgə salam eytkəysilər. Italiyədin kəlgənlər silərgə salam yollidi. ²⁵ Mehır-xəpqət həmminglarəqa yar boləyay! Amin!

□ **13:21** «(Huda) ... Əysa Məsih arkilik silərgə Özini hursən kilidioqan ixlarnı kildurup, silərnı hər bir yahxi əməldə takamullaxururup iradisining ijqaqiliri kiləyay!» — «takamullaxurux»ning bəxqə tərjimisi: «ətrəplik təminləx».

■ **13:21** 2Kor. 3:5; Fil. 2:13.

Mukeddes Kalam (yāngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 12 Sep 2021

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5